

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1900. Andra Kammaren. N:o 45.

Onsdagen den 2 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades de i kammarens sammanträde den 25 nästlidne april förda protokoll.

§ 2.

Föredrogos och lades till handlingarna statsutskottets memorial: n:o 43, i anledning af Kongl. Maj:ts remiss med öfverlemnande af förteckning öfver de för statsverkets räkning utarrenderade egendomar; och

n:o 44, med öfverlemnande till Riksdagen af förteckningar å försålda kronoegendomar samt å inköp af mark för bildande af kronoparker.

§ 3.

Härefter föredrogos, men blefvo åter bordlagda statsutskottets memorial och utlåtanden n:is 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74 och 75, sammansatta stats- och lagutskottets utlåtanden n:is 3 och 4, bevillningsutskottets memorial n:is 34 och 35, lagutskottets utlåtande n:o 45 äfvensom komiterades för vården om Andra Kammarens ekonomiska angelägenheter utlåtande n:o 1.

§ 4.

På hemställan af herr talmannen, som förmälde sig hafva angående tiden för omröstningarna samrådt med Första Kammarens talman, beslöt kammaren för sin del, att gemensamma omröstningar skulle måndagen den 7 innevarande maj företagas i afseende å de voteringspropositioner, som då af kamrarne blifvit godkända.

§ 5.

*Angående
redogörelse
för vissa
komitéers verk-
samhet m. m.*

Härefter föredrogs Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 16, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående meddelande af redogörelse för de af Kongl. Maj:t eller på grund af Kongl. Maj:ts bemyndigande tillsatta komitéers och liknande beredningars verksamhet m. m.

Dervid anförde

Herr Hedin i Stockholm: Herr talman! Jag hoppas, att Andra Kammaren med nöje skall bifalla utskottets förslag, och det är således icke för att göra någon anmärkning mot dess hemställan, som jag har begärt ordet. Men jag ville begagna tillfället för att dels till de skäl, som blifvit anförda för riktigheten af denna åtgärd, lägga en erinran om de ofantliga summor, till hvilka komitékostnaderna numera uppgå. Enligt en beräkning, uppgjord af en sakkunnig person, en tjänsteman i statskontoret, uppingo kostnaderna för de efter den 1 januari 1888 tillsatta komitéerna intill slutet af oktober månad 1898, utaf hvilka komitéer en del då ännu icke hade afslutat sin verksamhet, till 1,420,825 kronor.

Dessutom vill jag begagna tillfället att påpeka något, som jag för min del betraktar — och jag är icke ensam derom — såsom ett ganska oegentligt förfarande, nemligen att Kongl. Maj:t i stället för att förordna komitéer, som hafva att handlägga ärendena sjelfständigt, uttala sin mening och låta den antecknas till ett protokoll, som för hvar och en är tillgängligt, har förordnat — jag vet icke hvad jag skall kalla dem — konferenser, beredningar, biträden åt vederbörande departementschef, hvarigenom man således icke vet, huru egentligen ett förslag har uppkommit, hvilken andel de förordnade biträdena deruti hafva, eller i hvilken mån deras meningar blifvit undertryckta, under det departementschefen af dem har utvalt hvad han behagar, förkastat det öfriga, och något slags moraliskt ansvar icke kan göras gällande mot dem, som fungerat som hans biträden. Jag anser detta vara origtigt, därför att jag håller före, att redan på grund af 2 § 4 mom. tryckfrihetsförordningen hvar och en bör ha rätt att utbekomma protokoll öfver förhandlingarne inom sådana "beredningar" — det uttryck, som just begagnas i det citerade grundlagsmomentet — och såsom ytterligare stöd för min mening skall jag be att få åberopa — endast åberopa och icke uppläsa — ett yttrande af en af våra få statsrättslärare, nemligen f. d. representanten för Upsala, professor Rydin, uti hans i öfrigt i många afseenden ytterst märkliga reservation till konstitutionsutskottets déchargememorial år 1874, ett verkligt historiskt aktstycke, som man ej bör glömma bort. Här har han påpekat sitt bestämda ogillande från konstitutionel synpunkt af det förfarande, som jag härmed har velat påpeka.

Jag skall icke ingå i några vidare detaljer, då jag förmodar, att kammarens ledamöter hafva brådtom att komma öfver till ett annat ärende.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls; och skulle, jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen detta beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

*Angående
redogörelse
för vissa
komitéers verk-
samhet m. m.
(Forts.)*

§ 6.

Vidare föredrogs och godkändes Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 17, i anledning af väckta motioner om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag dels i fråga om statsbidrag till enskilda bolag, bildade för försäkring mot mjeltbrandskada, dels angående ändrade föreskrifter till förekommande och hämmande af smittosamma husdjursjukdomar; och skulle, jemlikt § 63 mom. 3 riksdagsordningen, kammarens härutinnan fattade beslut genom utdrag af protokollet delgifvas Första Kammaren.

§ 7.

Å föredragningslistan fans häruppå upptaget konstitutionsutskottets memorial n:o 6, angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.*

Under *punkten 1* anmälde utskottet, att, vid den, jemlikt grundlagens föreskrift, af utskottet utöfvade granskning af de till utskottet öfverlemnade, i statsrådet förda protokoll äfvensom protokoll i kommando-ärenden, utskottet hvarken funnit skäl att emot någon statsrådets ledamot tillämpa § 106 regeringsformen eller ansett anledning förekomma att framställa någon anmärkning på grund af § 107 af samma grundlag.

Sedan detta utskottets yttrande blifvit uppläst, anförde

Herr Branting: När konstitutionsutskottet valdes vid denna riksdags början, skedde det, såsom alla kammarens ledamöter erinna sig, med en i förhållande till hvad förut varit vanligt mycket svag majoritet. Det kan till och med sättas i fråga, huruvida verkligen hela den dåvarande majoriteten skulle med de erfarenheter, som den sedan gjort om undfallenheten uppåt hos de valde, också önska vidhålla detta votum; detta har jag skäl att antaga på grund af en celeber votering, som sedan i kammaren egt rum.

Om emellertid nära halfva kammarens mening hade kommit fram uti valet af konstitutionsutskott, är jag för min del öfvertygad derom, att man då icke skulle der så lätt halkat förbi ett aktstycke, hvilket återfinnes bland dem, som utskottet öfvermålar på första sidan af sitt memorial såsom af utskottet genomgångna, nemligen protokollen öfver justitieärendena från och med den 27 januari 1899 till och med den 22 december samma år. Der finnes ett aktstycke, som icke är någon hemlighet för någon här i kammaren eller öfver hufvud för någon politiskt intresserad person i hela landet, därför att Posttidningen på sin tid, i numret för den 15 juli 1899, tillkännagaf, att den blifvit satt i tillfälle att meddela statsrådet och chefens för justitiedepartementet anförande till statsrådsprotokollet den 10 i samma månad

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
födda proto-
koll.

(Forts.)

vid föredragningen af ett visst ärende. Detta anförande innehåller en juridisk eller snarare quasi-juridisk polemik mot ett utlåtande, som kommit från högsta domstolen och hvarti dennas samtliga ledamöter på anförda skäl — visserligen något olika skäl, men i alla fall ledande till samma resultat — afstyrka en lag, hvilken blifvit uti en hastig vändning utaf Riksdagen godkänd.

Uti nämnda aktstycke yttrar herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet åtskilligt, på hvilket jag, såsom icke jurist, alls icke skall inlåta mig. Men så mycket kan likväl vara klart äfven för en lekman, att det icke kan vara rimligt att söka vända bort den tungt vägande invändning, som af åtskilliga utaf högsta domstolens ledamöter rigtats mot den föreslagna lagen — att nemligen genom dess antagande försök till ett brott skulle likställas med sjelfva brottet — med att säga, såsom herr justitieministern gjorde, att det ju dock är så ofantligt stor latitud mellan 5 kronors böter och 2 års straffarbete. Således skulle det, blott latituden är stor, inte ligga någon fara deruti, att försök till brott likställdes med ett fullbordadt brott. Men enligt min åsigt ligger häruti tvärtom en ytterligare risk, när man stadgat en så stor latitud, ty derigenom har man öppnat en möjlighet för den lagskipande magten att öfva ett godtycke, betydligt större, än hvad lagstiftaren i allmänhet ansett tillrädligt att lemna åt lagskipningen.

Vidare har det af högsta domstolen anmärkts, att den då föreslagna lagen skulle sätta domstolarna i tillfälle att döma personer för enligt allmänna rättsmedvetandet oskyldiga och fullt befogade handlingar. Gent emot detta har herr justitieministern icke haft annat att invända, än att något sådant "syntes man icke behöfva frukta". Så enkelt, så lättvindigt är en så tungt vägande invändning affärdad.

Frågar man sig återigen, hvarför det var så angeläget, att en lag sådan som denna skulle så hastigt komma till stånd, så får man också i detta samma offentliggjorda aktstycke från statsrådsförhandlingarna fram en upplysning så anmärkningsvärd, att jag anser densamma icke böra undanhållas Riksdagens protokoll. Det har nemligen härför icke anförts något annat skäl, än att från skilda orter "vitsordats det trängande behovet att kunna åtala och med allvarligt straff belägga våld och hot, använda i syfte att hindra från arbete dem, som sjelfva vilja verkställa sådant, äfven när våldet eller hotet icke ledt till åsyftadt resultat. Utan en sådan vidsträcktare befogenhet för åklagare och domstolar kan enligt sammanstående uppgifter verklig fara uppstå". *Hvilka* som nu lemnat dessa sammanstående uppgifter, *hvilka* som gifvit detta allmänna vitsord, derom får man absolut ingen upplysning, icke huruvida det varit några ansvariga myndigheter, icke huruvida det varit blott hänsyftningar och sqvaller från sådana, som låtit förstå, att de funnit med sitt intresse bäst förenligt, att den hårda och drakoniska lag, som man förut härutinnan hade, skulle än ytterligare skärpas.

Det är således på grund af dessa, man kan väl säga *anonyma* uppgifter, som all denna envishet från herr justitieministerns sida att drifva denna lag fram har utvecklats. Dessa anonyma uppgifter stå —

jag måste säga det — för öfrigt ganska väl tillsammans med t. ex. en annan åtgärd af regeringen, nemligen då denna på grund af lika litet angifna motiv ändrade en vigtig punkt i ett af en komité afgifvet förslag. Jag syftar nemligen på den åtgärd, hvarigenom på sin tid 1890 års arbetareförsäkringskomiténs förslag, att olycksfallsersättningen skulle sättas i något slags proportion till den åtnjutna lönen blef af regeringen ändradt endast af den orsak, att — såsom det hette — "arbetsgifvare" hade hemställt, att blott den lägsta delen af lönen skulle försäkras. Det finnes således ibland hos regeringen en synnerlig känslighet för sådana der anonyma tillskyndelser, för påtryckningar, som komma — man vet icke rätt hvarifrån — åtminstone vet man icke officiellt, hvarifrån de härleda sig. Men deremot vet man, från hvilken *samhällsklass* dessa tillskyndelser komma. Man vet, att det sannerligen icke är arbetare, som opinera i sådan riktning, men att det deremot mycket väl kan vara personer, hvilka genom sin ställning i samhället utöfva inflytande på annat och mera individuellt sätt.

Att vara känslig för sådant sidoinflytande är emellertid just hvad som enligt mitt förmenande stämplar en regering såsom en *klassregering*. Just emot ett sådant förfaringsätt, eller att regeringen under dylika förhållanden utfärdar en lag, som förskaffat vårt land en föga afundsvärd ryktbarhet långt utöfver våra gränser — ty det sammanställdes med det samtidigt skeddä förkastandet i Tyskland af den s. k. tukthuslagen — det är emot ett sådant förfaringsätt, som enligt min åsigt just 107 § regeringsformen borde komma till användning af ett konstitutionsutskott, som verkligen vill göra sig solidariskt med folkets önsknningar och känslor. Ty i denna § 107 talas det om att regeringen och dess enskilda medlemmar skola visa "oveld", och för att fatta detta ord rätt, måste det enligt mitt förmenande tagas i vidsträckt betydelse, eller så, att det afser icke blott oveld uti enskilda rättsfall, utan äfven oveld de olika samhällsklasserna emellan, så att icke den ena får fördelar och gynnas, under det att den andra mötes med straff för sådana åtgärder, hvarom här är fråga. Det talas vidare i samma paragraf om "rikets sannskyldiga nytta", och enligt mitt förmenande kan det omöjligan lända till rikets sannskyldiga nytta, att en sådan klassupphetsningslag, om jag så får säga, varder utaf en regering utfärdad.

Man kan då fråga sig, hurudan situationen var, när denna lag tillkom. Ja, det var med ett knappt flertal ledamöter af denna kammare, och man kan väl uttala det påståendet, att det endast var genom öfverrumpling, som detta flertal för sin del godkände ifrågasvarande lag. Det hade uppstått en tillfällig stämning gent emot dessa "agitatorer", som det talades så starka ord om och hvilka man rent af borde betrakta och behandla såsom "skadedjur", såsom orden föllo från en talare här midt emot. Och under intrycket af dessa upprörda känslor var det, som kammaren, utan att ens så noga tänka på, att dessa hatade agitatorer icke kunde träffas af detta lagförslag, antog det samma för sin del. När sedan, efter denna föregående behandling, högsta domstolen kom med sin enhälliga, förkrossande kritik af förslaget, väntade hela verlden, att regeringen skulle noga betänka sig,

Angående
jullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.

(Forts.)

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)*

innan den sanktionerade ett sådant förslag, och att i stället ett nytt förslag skulle uppgöras, som åtminstone tog någon hänsyn till de formella anmärkningar, som framstälts af högsta domstolen. Men herr justitieministern, han tänkte på annat sätt, han skyndade sig att pressa igenom denna lag just i det ögonblick, då han såg någon möjlighet att få den igenom. Ty man behöfde helt säkert icke vara någon spåman för att förutsäga, att ett andra tillfälle aldrig skulle komma igen, och att den nuvarande nyvalda Andra Kammaren aldrig skulle gifvit sin sanktion åt ett sådant missfoster till lagförslag, som då förelåg. Uttrycket må vara hårdt, men efter den kritik, som högsta domstolen gifvit förslaget, kan man väl försvara detta uttrycks plats äfven i ett mycket lugnt anförande.

Man kan för öfrigt icke komma ifrån den föreställningen — hvilken många också hysa — att här icke så mycket varit fråga om en handling af juridisk som fastmer af politisk innebörd, en handling, som gör, att man måste tänka något på, huru den allmänna politiska ställningen då för tiden gestaltade sig. Det var just vid den tid, då flaggagitationens vågor började gå högt — dessa vågor, af hvilka de sista bortdöende genvaren väl komma att om en liten stund förspörjas *der inne* — som denna lag kastades ut från regeringens sida, och det är anmärkningsvärdt, hur hastigt den verkade. Man behöfver ju icke nödvändigt ställa sakerna i ett alldeles direkt kausalsammanhang — men nog är det i alla fall värdt att lägga märke till, att den 10 juli utfärdades denna lag, och den 14 juli höll herr Ivar Månsson på ett folkmöte i sin valkrets i Skåne det tal, hvarigenom han bröt nacken af den våldsamma, mot regeringen rigtade flaggagitationen genom att gifva ut lösen: förtroende för regeringen. Det synes då onekligen, som hade man här ett utslag af samma politik, som icke är så sällsynt i herr statsministerns statskonst och som består deri, att två rätt starka parter komma öfverens på tredje mans bekostnad. Detta är samma politik, som fick sitt mest klassiska uttryck genom "urtiman", då den här öfvervägande representerade samhällsklassen fick sina fördelar i skatteafseende igenom och regeringen fick sina önskingar — sina *dåvarande* önskingar — i militärt hänseende uppfyllda, allt detta på de orepresenterades bekostnad, hvilka fingo betala dels i form af ökade personliga bördor och dels tillika genom sina tullskatter betala tillskott i kostnader för den betydligt ökade militarismen.

Det kan icke hjälpas, att man gör sina sammanställningar och undrar, om icke äfven nu något dylikt skett, mer eller mindre medvetet, mer eller mindre tydligt uttryckt i ord, ett lugnande af den upprörda opinionen på inflytelserikt högerhåll förmedelst ungefär den förklaringen: "i norska frågan, sådan som ni fatta den, kunna vi icke gå eder till mötes, men här ha ni i stället denna strejklag mot arbetarne". Åtminstone är det många, som haft en sådan uppfattning. En sådan politik må till en tid följas af framgång. Men visst är, att den icke inför efterverlden bereder sina upphofsmän något erkännande att de handlat vare sig med upphöjd rättrådighet eller med verkligt sinne för och förstående af hvad som ändå bland sociala företeelser är det största i vår tid: en hittills förtryckt och förtrampad klass' sträfvan till frihet genom solidaritet.

Häruti instämde herrar *Höjer* och *Lindhagen*.

Herr Hedlund: Herr talman! Äfven jag måste beklaga, att icke Kongl. Maj:t gifvit vika för de synnerligen vägande invändningar, som ur rättslig synpunkt framstälts af vår högsta rättsliga auktoritet mot denna lags fastställande, och fördenskull hade också jag för min del önskat, att man i konstitutionsutskottets föreliggande betänkande kunnat få se något spår efter denna fastställelseåtgärd. Något yrkande har man ju icke att framställa.

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)*

Herrar *Wavrinsky* och *K. G. Karlsson* i Göteborg instämde i detta yttrande.

Herr Staaff: Jag skulle väl kunna inskränka mig till att i allo ansluta mig till de ord, som nyss yttrats af de båda föregående talarne. Men då jag verkligen tror, att det möjligtvis kan göra sin lilla nytta, att det tydligen framgår, hvilken djup känsla af harm och ogillande regeringens åtgärd af den 10 juli framkallat, så har äfven jag ansett mig böra yttra några ord.

Min ärade vän här till höger erinrade om, huru denna lag, i dagligt tal eller familjärt kalladt Åkarslagen efter sitt åtminstone nominella ursprung, vidtogs i en temligen hastig vändning, huru den erhöi en majoritet här i kammaren af endast 12 röster, och huru den sanktionerades efter ett synnerligen sakrikt och enhälligt afstyrkande utlåtande af högsta domstolen. Man må väl då fråga sig sjelf, om det är så visst, att, om efter detta högsta domstolens utlåtande kamrarna haft tillfälle att uttala sig om denna sak, denna majoritet af 12 röster hade blifvit bibehållen. För min del tror jag det icke. Jag tror, att i sådant fall äfven de, som icke hade något mot sjelfva kärnpunkten uti den föreslagna lagen, likväl skulle hafva sagt nej. Är lagen så dålig, passar den så litet in med våra lagstiftningsprinciper, att vår högsta dömande myndighet yttrat sig på det sättet, så måste vi vänta. Vi vilja hafva en sådan lag, men den måste åtminstone snyggas upp litet.

Jag tror, att ingen människa, som opartiskt genomläser hvad högsta domstolen yttrat och hvad justitieministern i sitt försök till vederläggning af högsta domstolens yttrande har anfört, kan komma till annat resultat, än att denna vederläggning är gjord pro forma. Då högsta domstolen sålunda — jag skall icke gå in i några vidare detaljer, men jag skall anföra en enda sak, efter som det varit högsta domstolens i spetsen för dess uttalande satta hufvudskäl — då högsta domstolen, säger jag, framhåller, att det är orimligt att upptaga till straffbarhet och införa i strafflagen försök till tvång genom hot eller våld endast och allenast i det fallet, att syftet har varit ett sådant, som i detta lagförslag förutsättes, nemligen att "hindra någon att deltaga i arbete" etc., när det finnes fullkomligt lika farliga och lika straffvärda syften, exempelvis att söka tvinga en annan till brott eller att söka utpressa penningar eller ekonomiska fördelar af en annan genom hot eller våld, och när högsta domstolen i följd deraf säger: "Det

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

bör därför icke ifrågakomma, att våld eller hot i sist omförmälda syfte straffas lindrigare än våld eller hot, som i förevarande lagförslag afses" — hvilket är en så pass kategorisk form, som en myndighet kan gifva sina utlåtanden till regeringen — så svarar justitieministern med misstolkning af högsta domstolens yttrande så flagrant, att man måste förvåna sig öfver, att något dylikt kan ifrågakomma. Han svarade: "Jag kan icke instämma i högsta domstolens utlåtande. Efter min tanke föreligger icke i vårt land någon fara för, att man i någon så stor utsträckning skulle försöka tvinga folk till brott eller försöka tilltvinga sig penningar eller ekonomiska fördelar". Men det är icke det, som högsta domstolen har sagt. Högsta domstolen har menat det, att om i ett särskildt fall efter genomförande af detta lagförslag, denna lag skulle användas, och så bredvid det kommer att ställas ett faktiskt, i verkligheten förekommet fall, der en person försökt tvinga annan till brott, men icke kan straffas, så kommer helt säkert hela världen att säga — och säga med rätta — hvad är det för en lag; det fins ju icke ett spår till konsekvens i en sådan strafflag.

Herr justitieministern har menat eller låtsats, som om han menade, att högsta domstolen afsett att säga: "det är lika *vanligt*, att sådana syften kunna förekomma"; men högsta domstolen har alls icke sagt det. Den har sagt, att det är ett lika *farligt* syfte. Skulle man ordna en strafflag efter vanligheten af förbrytelserna, skulle densamma helt och hållet förändras, ty då skulle man anse det ovilkorligen vara mera tvingande att stadga straff mot tjufnad än mot mord, som är en mycket mindre vanlig förbrytelse än tjufnad. Nej, det fins nog åtskilliga ganska ovanliga förbrytelser — lyckligtvis ganska ovanliga — som strafflagen måste upptaga. En strafflag efter den af justitieministern utkastade principen skulle bli så besynnerlig, att man nog aldrig sett något liknande. Det är ett lyckligtvis mycket ovanligt brott, som plägar inleda strafflagarne, nemligen konungamord, men jag vill fråga, huruvida någon tänker på att taga bort straffet för detta brott, därför att det lyckligtvis icke är vanligt.

Det är ingalunda min mening att säga, att därför att högsta domstolen har afgifvit ett utlåtande i denna fråga, så bör detta utlåtande ovilkorligen följas. Jag kan tänka mig fall, då en alldeles ny lagstiftning kommer fram genomträngd af så nya och dristiga idéer, att högsta domstolen i följd deraf — dess verksamhet går ju väsentligen ut på att döma efter den bestående lagstiftningen — känner sig otrygg och icke känner sig kunna öfverskåda följderna af dessa nya principer och därför afstyrker förslaget. Jag vill icke påstå, att i ett sådant fall dess utlåtande nödvändigtvis bör följas. Men observera väl, att högsta domstolen här har afgifvit ett utlåtande, der man måste säga, att den på det strängaste följt den juridiska opartiskhet och oveld, som den är satt att öfvervaka, ty om man skulle tänka sig, hvartåt sympatierna ligga i denna församling, så måste man erkänna, att det är vida troligare, att de ligga för än mot denna lagstiftning.

Jag kan för min del icke se annat, än att min ärade vän, den

förste talaren, har sett riktigt, då han gifvit förklaringen på den iltågsfart, hvarmed detta ärende behandlats. Hvarför, måste man fråga, kunde icke detta ärende få anstå, hvarför kunde icke ett nytt förslag med iakttagande af högsta domstolens anmärkningar utarbetas, komma tillbaka till Riksdagen i bättre skick och der underkastas förnyad pröfning. Jag tror, att om man skall finna förklaringen dertill, så är det sannolikt någon klok gubbe från Onsjö härad, som skulle kunna gifva oss den. Det har ofta nog förevitats den demokratiska riktningen inom politiken, att det är den, som företrädesvis för politiska syften offerar andra intressen, men jag vågar påstå, att i detta fall är det den svenska regeringen, som på ett otillbörligt sätt i politiskt syfte velat smeka en herskande klass' fördomar och lägga hyende under ett herskande partis intressen.

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.

(Forts.)

107 § regeringsformen förutsätter, att den föredragande skall visa oveld, nit, skicklighet och drift. Ovelden kan jag icke finna i detta rådslag, af skickligheten finner jag mycket litet, och nitet och driften äro i sanning alldeles missledda. Mot de rådgifvare, som ha, utan att inlägga grundlagsenlig reservation, deltagit i detta beslut, vill jag bestämt rigta den anmärkningen, att de härvidlag icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta.

Med herr Staaff förenade sig herrar *Nydal, Segerdahl, Hammarström, Norman, Österberg, Johansson* i Öija, *Kempe* och *Kvarnzelius*.

Herr Centerwall: Herr talman, mine herrar! Jag skall be att med anledning af hvad som här förut blifvit sagdt och utan att inlåta mig i några detaljer endast få uttala, att äfven jag anser utfärdandet af den mångomtalade lagen såsom ett misstag och ett misstag af den art, att det väl kunnat förtjena ett, om också aldrig så lätt, omnämnande i det utlåtande, som föreligger oss.

Jag vill icke på något sätt säga, att sanktioneringen af lagen skett annat än af de bästa motiv. Om motiven vet jag ingenting, och jag anser, att, då man icke känner dem, man saknar rätt att framkasta den beskyllningen, att en persons eller personers handlingar skulle hafva framgått ur dåliga sådana.

Men ett vet jag, och det är, att genom denna lag vapen blifvit satta i händer, som icke borde få bära sådana vapen. Och det är för öfrigt icke endast i arbetarekretsar, som man fördömer denna lag, jag har hört uttalanden i samma riktning af några bland våra skickligaste jurister, äfven de konservativaste.

Jag har intet yrkande att framställa.

Herr Byström: Herr talman! Jag ber att få instämma i den mening, som framhållits af herrar *Branting* och *Staaff*.

Herr *Waldenström*: Som herrarne torde veta, var jag också emot den här omordade lagen, och jag anser det vara mycket beklagligt, att en sådan lag blifvit utfärdad i vårt land. Den har enligt min mening icke medfört någon nytta, men deremot vållat mycken skada. Hvad beträffar sättet för dess utfärdande, så vill jag icke

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

inlåta mig derpå. Jag anser icke heller, att jag kan inlåta mig på motiven för det sätt, som Kongl. Maj:ts regering använt vid utfärdandet af lagen. Men jag vill hemställa till herrarne: hvart tro herrarne, att det skulle taga vägen, om konstitutionsutskottet började att göra anmärkning mot regeringen, därför att hon stadfäst ett af Riksdagen sjelf i laga ordning fattadt beslut?

Herr Nyström: Jag har endast begärt ordet för att instämma i herr Staaffs yttrande.

Öfverläggningen var härmed afslutad. Kammaren beslöt att lägga punkten till handlingarna.

Punkten 2.

Under denna punkt tillkännagaf utskottet, att utskottet funnit det i protokoll öfver ministeriella ärenden den 28 februari 1900 omförmälda regeringsärende angående förordnande för juris kandidaten Thor von Ditten till kabinettssekreterare vid kongl. utrikesdepartementet vara af beskaffenhet att böra, jemlikt § 107 regeringsformen, hos Riksdagen anmälas.

Vid punkten voro fogade reservationer, bland andra, af friherre *Barnekow* samt herrar *Olsson* i Ättersta och *Pettersson* i Österhaninge;

af herrar *Dahn* och *Andersson* i Öhrstorp;

af herr *Johnsson*;

af herr *Darin*;

af herr *Boëthius*, hvilken af särskildt angifna skäl funnit, att utskottet bort göra ofvan omförmälda tillkännagifvande;

af herr *Waldenström*;

samt af herr *Liljeholm*, hvilka båda sistnämnda, en hvar, på af honom särskildt anförda grunder, funnit utskottet böra för Riksdagen tillkännagifva, att utskottet funnit det i protokoll öfver ministeriella ärenden den 28 februari 1900 omförmälda regeringsärende, hvarigenom juris kandidaten Thor v. Ditten förordnats till kabinettssekreterare i kongl. utrikesdepartementet, vara, hvad angår ärendets behandling i ministeriel konselj, af beskaffenhet att böra, jemlikt § 107 regeringsformen, hos Riksdagen anmälas.

Sedan herr talmannen låtit uppläsa utskottets i punkten gjorda tillkännagifvande, lemnades ordet till

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena Lagerheim, som anförde: Herr talman, mina herrar! Utskottet har i den nu föredragna punkten tillkännagifvit för Riksdagen, att utskottet för sin del icke kunnat godkänna den behandling, som ett på min föredragning af Konungen afgjort befördringsärende erhållit.

Utskottet uttalar, att enligt dess åsigt måste af Konungens råd-

gifvare fordras, att de alltid, jemväl i sådana fall, der fråga kan uppstå att bryta med en redan gammal lagstridig praxis, noga skola tillse, att grundlagens otvetydiga bud efterlevas, och utskottet har slutligen också framhållit, att uraktlåtenhet i sådant hänseende svårligen kan anses förenlig med statsrådsledamots pligt att i sina rådslag iakttaga rikets sannskyldiga nytta eller en föredragandes skyldighet att med nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfva.

Dermed har utskottet helt säkert fyllt *sin* pligt. Det må nu tillåtas mig såsom föredragande i det anmärkta ärendet att också fylla *min*. Den skall bestå deruti, att jag vill söka närmare belysa den praxis, som utskottet har kallat lagstridig, samt redogöra för dess uppkomst och för de skäl, som antagligen vid olika tider föranlett dess vidhållande eller icke-vidhållande.

Men innan jag behandlar denna fråga, anser jag det också vara min pligt att närmare beröra vissa uttalanden af utskottet, som jag väl icke kan finna stå i strängt logiskt sammanhang med utskottets kläm, och som därför säkert hade kunnat och möjligen bort vara borta, men som å andra sidan icke kunna förutsättas hafva tillkommit utan afsigt. I dessa uttalanden förekommer åtskilligt, mot hvilket jag måste inlägga en bestämd gensaga.

Det är ett obestriddigt faktum, att genom det den 28 februari 1900 på ministerns för utrikes ärendena föredragning fattadt kongl. beslut har för första gången en norsk man af *Kongl. Maj:t* utsetts till kabinettsssekreterare i utrikesdepartementet. Förordnande för norsk man att bestrida befattningen har likväl förekommit dessförinnan; och den man, mot hvars förordnande af Kongl. Maj:t utskottet nu gjort anmärkning, var af min närmaste företrädare i embetet ett par gånger förordnad att bestrida befattningen. Jag skulle äfven kunna gå längre tillbaka och citera ett par liknande precedensfall.

Hvad jag nu omförmält har helt säkert varit för utskottet obekant. Men utskottet uttalar helt öppet och bestämdt, att förordnanden af norske män till tjänster inom departementet icke hafva varit för utskottet obekanta; och utskottet hade kanske kunnat gå ett steg längre och upplysa Riksdagen derom, att under årtionden norske män alltid varit anställda inom utrikesdepartementet. För den händelse emellertid, att detta faktum också skulle varit för utskottet obekant, begagnar jag gerna tillfället att nu för kammaren såväl som för utskottet betona, att så länge jag varit med i diplomatisk tjänst — och det har varit i nära 40 år — hafva alltid norske män varit anställda icke blott vid beskickningarne, utan äfven i departementet; och det var också förhållandet en god tid, innan jag kom in på den banan.

Utskottet uttalar, att en sådan anställning måste anses vara stridande mot 28 § regeringsformen. Detta uttryck "måste anses" antager jag för visso vara en mildare form än att säga, att det "är" stridande. Och det är tydligt, att utskottet velat ytterligare förmildra sitt uttalande i denna punkt genom att längre fram i betänkandet säga, att ett sådant anställande af norske män i utrikesdepartementet onekligen innebär "en afvikelse från föreskrifterna i § 28 regeringsformen". Jag hade

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.

(Forts.)

emellertid hoppats och trott, att utskottet möjligen skulle hafva i sin utveckling kommit så långt, att det hade sagt, att en sådan anställning numera *icke* kan anses innebära en afvikelse från 28 § regeringsformen. Utskottet hade då utan tvifvel stått i större harmoni med en af sina föregångare, konstitutionsutskottet vid 1877 års riksdag, som med anledning af en här i kammaren väckt motion uttalade några rätt beaktansvärda ord. Dessa få ord ber jag att få ordagrant återgifva. Konstitutionsutskottet uttalade i ett betänkande den 17 april 1877 sitt "fulla erkännande af att den unionella karakter, utrikesdepartementet och de flesta ärenden, som på dess föredragning afgöras, sålunda ega" — härmed häntydes på hvad utskottet förut utvecklat — "lemnar Norge berättigade anspråk att se sina söner, som äro bekanta med sitt lands lagar, författningar, förvaltnings- och öfriga förhållanden, inom departementet deltaga i beredningen af der förekommande ärenden, äfvensom att en tjenstgöring inom departementet torde för de norske män, hvilka ega sig åt den diplomatiska banan, i och för den i nämnda hänseende erforderliga utbildningen vara nödvändig".

Dessa ord äro mycket klarare och bestämdare än det något sväfvande erkännande, som utskottet 1900 i föreliggande betänkande gifver och som finner sin sammanfattning i utskottets uttalande, att det erkänner "det i viss mån berättigade" i de skäl, som förebragts för norske mäns anställande i departementet.

Mina herrar, den unionella karakter, som 1877 års konstitutionsutskott enhälligt tillerkände utrikesdepartementet, består än i dag, och den har, sedan det yttrandet afgafs, icke blott bevarats, utan äfven vidare utvecklats. Jag behöfver i det afseendet kanske blott påminna om 1886 års konsulatförordning.

I det föreliggande betänkandet framhåller utskottet vidare såsom särskildt beaktansvärdt och på ett sätt, som icke för mig är fullt klart i afseende på syftet, att genom den nu förevarande befodringsåtgärden man icke stannat inom området för de "lägre befattningarna" inom nämnda departement, utan genom att en norrmän förordnats till kabinettssekreterare skridit till att låta norrmän bekläda äfven den högsta befattningen inom departementet näst efter departementschefen. Jag tror icke, att denna skilnad kan anses annat än temligen godtycklig. Atminstone har det påtagligen icke varit Riksdagens mening, att afdelningscheferna — kansliråden, som de också kallas inom departementen i allmänhet — skulle anses bekläda "lägre" befattningar. Riksdagen har i fastställda lönestater upprepade gånger tillerkänt dem sådana löneförmåner, att de äro mycket nära likställda med expeditiionschefer eller kabinettssekreteraren. Skilnaden i lön är ju endast 500 kronor! Icke heller synes mig, att benämningen "lägre" kan vidhållas, om man fäster sig vid hvad utrikesdepartementets instruktion innehåller om dessa embetsmäns åligganden. I det afseendet har utskottet haft det allra bästa tillfälle att pröfva, huru pass låga platser afdelningscheferna innehafva, då utskottet just haft till granskning det statsrådsprotokoll, af den 20 december 1899, då den förnyade nådiga instruktionen för departementet föredrogs och fastställdes.

Slutligen synes det mig ur rent språklig synpunkt origtigt att

tala om "lägre" befattningar inom departementet i motsats mot den "högsta". Men dervid skall jag mindre fästa mig.

Hade utskottet deremot påpekat, att kabinettssekreterarens befattning är den viktigaste inom departementet näst efter departementschefens, då hade jag visserligen icke dervid kunnat erinra något. Men just i det obestriddiga förhållandet, att denna befattning är den viktigaste, måste också ligga en maning för departementschefen, att vid hemställan till Kongl. Maj:t om förordnande till denna befattning föreslå den person, som enligt hans tanke är den skickligaste och mest förtjente. Denne man ensam kan anses vara lämpligast för befattningen; och den lämpligaste kan icke blifva olämplig därför, att han är norrman.

Utskottet anmärker, att intet yttrande af föredraganden eller af Konungens öfriga svenska rådgifvare på något sätt antyd, att lämpligheten att till befattningen utse en norsk man skulle varit föremål för särskildt öfvervägande. Det har icke dess mindre varit fallet; och skälet, hvarför en sådan man ansågs böra komma i fråga, har jag nyss angifvit. Deremot i afseende på utskottets förvåning eller undran öfver, att icke protokollet upplyser, huruvida någon svensk man också var på förslag, måste jag å min sida uttala min förvåning öfver, att utskottet tänkt sig, att något sådant kunnat stå i protokollet; ty för konstitutionsutskottet, som haft att granska protokollen för de olika departementen och som dervid helt säkert funnit en mängd utnämningar till förtroendeembeten, kan det icke vara obekant, att protollen i regel, ja, jag tror undantagslöst, icke innehålla någon diskussion inför Kongl. Maj:t om lämpligheten af den ene eller andre kandidaten. För befattningar, som icke sökas, finnes ju dertill hvarken fog eller anledning.

I sammanhang härmed vill jag tillåta mig att upptaga till besvarande en punkt, som förekommer i en af de reservationer, som fogats till betänkandet. En reservant, som instämt i utskottets kläm, men icke kunnat gilla dess motiv, har bland annat påpekat, att i det förhållandet, att ett sådant förordnande, som denna gång skedde på ministeriel föredragning, då det gälde en norsk man, hade, om det gällt en svensk man, bort ske i svenskt statsråd — att i detta förhållande skulle ligga en anomali, eftersom det måste vara på förhand afgjordt, hvem som skulle blifva förordnad, emedan man annars icke kunde bestämma, om det skulle blifva vanligt eller ministerielt statsråd. Anmärkningen är otvifvelaktigt mycket fyndig. Men jag tror, att den förlorar sin betydelse, om jag får helt kort upplysa, huru det tillgår vid tillsättandet af sådana befattningar och huru det tillgått äfven vid detta tillfälle. Det är icke först, när ärendet kommer inför Konungen i statsrådet, vare sig i vanligt svenskt eller ministerielt statsråd, som pröfningen af den föreslagna kandidatens lämplighet eger rum. Den första behandlingen af ett sådant ärende, liksom af det stora flertalet ärenden öfver hufvud, sker i den s. k. statsrådsberedningen, der den departementschef, som har att föredraga något, särskildt i afseende å utnämmandet af förtroendeembetsmän, är angelägen att höra sina kollegers åsigt om personens lämplighet. Om då icke uppstår någon

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.

(Forts.)

meningsskiljaktighet, såsom denna gång icke heller var fallet, fortgår behandlingen sålunda, att departementschefen enskildt inför Konungen föredrager ärendet. Om vid detta tillfälle, då naturligtvis departementschefen inför Konungen redogör för hvad som inom statsrådsberedningen blifvit yttradt, icke heller från Konungens sida någon invändning sker, kommer slutligen ärendet till föredragning inför Konungen i statsrådet eller i ministerielt statsråd. Af allt detta torde framgå, att alla nödiga konstitutionella garantier på förhand vidtagas och hafva varit vidtagna äfven i det nu föreliggande fallet.

Äfven en annan punkt är jag skyldig att upptaga till besvarande. Utskottet har framhållit, att det kunde ligga någon betänklighet deruti, att en kabinetssekreterare såsom expeditionschef kunde komma att föredraga utrikesdepartementsärenden inför tillförordnad regering, hvarvid det tydligen är utskottets mening, att kabinetssekreterarens egenskap af att vara norsk man skulle antingen lägga absolut hinder i vägen därför eller vara så föga öfverensstämmande med svensk konstitutionel praxis, att man måste råka i en dilemma. Nej, mina herrar, så är icke förhållandet; åtminstone är det ofantligt lätt att undvika denna dilemma. För det första vill jag upplysa derom, att enligt en uträkning, som jag i går låtit ytterligare kontrollera, från och med år 1868 till och med den dag som i dag är, endast vid *fem* tillfällen föredragning af utrikesdepartementsärenden egt rum i svenskt statsråd inför tillförordnad regering, och detta kommer helt naturligt deraf, att de allra flesta ärenden, som utrikesdepartementet har att handlägga och föredraga inför Konungen, äro af unionel beskaffenhet. Bland dessa fem fall är det särskildt ett, som helt enkelt angifver, hvilken väg man kan gå för att undvika, att en norsk man såsom kabinetssekreterare behöfver blifva föredragande i svenskt statsråd inför tillförordnad regering. Jag var sjelf en gång afdelningschef i departementet, då kabinetssekreteraren till följd af sjukdom eller tjenstledighet — jag minnes icke hvilketdera — hade förfall, och under denna tid förekom bland andra ärenden frågan om exequatur för en främmande konsul här i landet. Kongl. regeringen förordnade mig då först till föredragande och sedan fick jag inför regeringen föredraga ärendet. Detta står i fullständig harmoni med den vanliga bestämmelse, som gifves i hvarje instruktion, som Kongl. Maj:t utfärdar, då han tillsätter en tillförordnad regering. Det finnes ingen allmän författningsbestämmelse om hvem som skall inför regeringen föredraga, utan det har i temligen oförändrade ordalag alltsedan år 1844 uti Konungens instruktion inryckts en paragraf derom, att expeditionscheferna skola vara föredragande, hvarjemte det plägar göras undantag för vissa ärenden, som regeringen ej får behandla. Det finnes således icke heller något hinder för att det göres undantag för utrikesdepartementet, när fog dertill föreligger, och att i den kongl. instruktionen öfverlemnas åt regeringen att efter behof förordna särskild föredragande för departementet.

Jag tror mig härmed hafva undandragit marken för de betänkligheter, som kunde ligga i det af utskottet påpekade förhållandet.

Jag skall icke vidare uppehålla mig vid dessa anmärkningar mot

konstitutionsutskottets uttalanden, men innan jag lemnar ämnet, anser jag mig dock böra påpeka hvad som i öfverensstämmelse med 1877 års Riksdags konstitutionsutskotts åsigt måste betraktas såsom en nödvändighet för utrikesdepartementet, nemligen att ständigt inom sig ega norske män. Ja, det vore helt enkelt omöjligt att sköta detta departementsärenden utan att hafva daglig hjälp af norske män. Och sådant är väl ock helt naturligt. Vid unionens tillkomst år 1814, äfven om i början formerna voro ofullständiga och länge nog lemnade åtskilligt öfrigt att önska, blefvo Norges utrikesärenden anförtrödda i den svenska utrikesministerns vård. Ett sådant förtroende ålägger förpligtelser, och jag vet, att icke någon här skall motsäga mig, om jag säger, att dessa förpligtelser hafva iakttagits under de förflutna årtiondenas lopp; och jag tror icke heller, att man från norsk sida haft berättigad anledning att klaga öfver det sätt, hvarpå Norges intressen tillgodosetts. Men på samma gång måste jag gent emot dem, som möjligen ännu i dag kunna finna det egendomligt, att norske män anställas i utrikesdepartementet, trots den bestämmelse i vår regeringsform, som icke synes fullt harmoniera dermed, säga: här måste det ena eller det andra vika, antingen gören I det omöjligt för departementet att fylla sin unionella pligt eller också bören I, till dess grundlagen blifvit ändrad, utan förbehåll erkänna den praxis, som med Riksdagens och konstitutionsutskottets fulla kännedom vuxit upp, utbildats, vidhållits och än i dag består.

Jag öfvergår nu till att behandla frågan om föredragningen i ministerielt statsråd af ärenden rörande befordring af norske män i departementet. Jag bör dervid till en början upplysa, att statsministern för utrikes ärendena vid 1860 års riksdag gjorde sig skyldig till ett minnesfel, då han på riddarhuset uppgaf, med anledning af då framställda anmärkningar mot i svenskt statsråd skedda förordnanden af ett par norske män, att sådant hade egt rum alltifrån första tiden, då norrmän anställdes i departementet. Det förhåller sig verkligen så — och han hade detta otvifvelaktigt i minnet, emedan det var ett faktum, som på sin tid väckte uppmärksamhet och därför måst fastna i minnet — att den *förste* norrman, som anställdes i utrikesdepartementet, nemligen Niels Anker, blef den 15 februari 1825 på hemställen af statsministern för utrikesärendena i svenskt statsråd "utnämnd" till andre sekreterare. Ärendet återfinnes i statsrådsprotokollet för kammarärenden den 15 februari nämnda år, hvilket protokoll justerades den 22 i samma månad. Sedermera kom ingen norrman in i utrikesdepartementet förr än år 1840, då Georg Christian Sibbern "utnämndes" till andre sekreterare, men detta skedde på *ministeriel* föredragning. Så var äfven förhållandet med Carl Adalbert Mansbach, som "utnämndes" till andre sekreterare 1843. Derefter kommo Peter Collet 1845, Peter Pryds Bloch 1852 och Fredrik Georg Knut Due 1856, hvilka alla tre "utnämndes och förordnades" till andre sekreterare på ministeriel föredragning. Motivet till denna omkastning kan man måhända förstå, om man erinrar sig, att emellan den första utnämningen, som skedde år 1825 i svenskt statsråd, och den näst påföljande, som egde rum år 1840 på ministeriel föredragning, tillkommit bestämmelsen

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.

(Forts.)

af år 1835 angående den norske statsministerns tillkallande vid ministeriella ärendens behandling. Åtminstone vet icke jag, ens gissningsvis, att anförda någon annan grund för denna förändring uti behandlings-sättet.

Sedermera inträffade det under år 1858, att två norrmän, hvaraf den ene — Bloch — redan var anställd i departementet och den andre — Oluf Stenersen — då blef anställd, "förordnades" i svenskt statsråd, den förre till expeditionssekreterare och den senare till andre sekreterare. Detta var ett uppenbart brytande med en länge följd praxis, men jag tror, att äfven detta kan få sin förklaring, nemligen deraf, att 1856—7 årens Riksdag på Kongl. Maj:ts framställning hade beviljat en ny löne-stat för departementet i samband med en fullständigt ny organisation af detsamma. Jag antager — det är likväl från min sida endast ett antagande — att utrikesministern, sedan genom den nya, af Riksdagen godkända och af Kongl. Maj:t fastställda lönestaten blifvit bestämdt, att slutsumman af de inom departementet utgående lönerna, uppgående till 41,700 riksdaler riksnynt, skulle bestridas af dels anslaget på svenska riksstatens tredje hufvudtitel, dels de förenade rikenas gemensamma anslag till konsulsfonden och dels slutligen det norska anslaget till ministerstaten, jag antager, säger jag, att departementschefen ansåg, att departementet härigenom äfven formelt hade fått en sådan karakter, att dessa utnämningar icke längre behöfde ega rum på ministeriel före-dragning, och att, då *Riksdagen godkänt*, att de anslagna lönerna till tjänstemännen äfven utgingo af norska statsmedel, så att hvarje svensk uppbar lön äfven af norska medel och hvarje norsk man äfven af svenska medel, det icke vidare fanns något hinder att föredraga sådana ärenden i svenskt statsråd.

Emellertid gjorde, såsom bekant, konstitutionsutskottet vid 1859 och 1860 årens riksdag väl icke någon anmärkning i den form, som i dag förekommer, men dock en anmälan till Riksdagen af ärendet. Rikets Ständer lade visserligen denna anmälan till handlingarne. Men icke desto mindre torde dock den omständigheten, att utskottet anmält saken för Riksdagen, hafva gjort så pass mycket intryck, att regeringen sade sig, att det icke ginge an att fortsätta enligt den nya formen, och äfven med det milda sätt, hvarpå utskottet gjort sin anmälan, och det ännu mildare, hvarpå Riksdagen fattat sitt beslut, ansåg man troligen, att det efter Riksdagens mening kanske dock icke vore förenligt med 28 § regeringsformen, att norske män förordnades i svenskt statsråd, utan att man borde återgå till förutvarande praxis att föredraga sådana ärenden i ministerielt statsråd.

Jag skall nu tillåta mig att sammanfatta hvad jag anförde.

Om någonting kan sägas hafva vunnit erkännande och gillande såväl från Riksdagens som från konstitutionsutskottets sida, är det otvifvelaktigt den — låt vara vid sidan af grundlagen — uppkomna praxis, att norske män kunna vinna anställning i utrikesdepartementet. Intet har hittills förekommit, som kan tydas derhän, att det varit Riksdagens mening, att ett undantag härifrån borde göras för kabinettsskreterarebefattningen.

Sedan 60 år — med endast ett undantag — och sedan åtta och

tre-tio år undantagslöst hafva samtliga i kabinettet anstälde norrmän förordnats på ministeriel föredragning.

Det kan väl därför med fog sägas, att äfven härutinnan en rättspraxis uppstått och utbildat sig, som icke utan vidare kan afvärdas med benämningen "lagstridig", helst om man tager i betraktande namnen på de statsrådsledamöter, som vid olika tider föredragit eller afgifvit sina råd vid föredragningen af sådana mål. Dessa namn har konstitutionsutskottet haft under sina ögon, men icke funnit anledning att delgifva Riksdagen. Jag vill därför nu tillåta mig att uppläsa dem.

Med utelemnande af nuvarande statsrådsledamöter, hafva följande personer sedan 1862 deltagit i sådana ministeriella mål, som rört norrmäns anställning i utrikesdepartementet:

Justitiestatsministrarne friherre De Geer och Adlercreutz; statsministrarne greve Posse, Thyselius, Themptander, friherre Bildt och friherre G. S. Åkerhielm; statsministrarne för utrikes ärendena greve Manderström, greve Wachtmeister, greve von Platen, Björnstjerna; ministrarne för utrikes ärendena friherre Hochschild, greve Ehrenswärd, friherre G. S. Åkerhielm, greve Lewenhaupt och greve Douglas; statsråden friherre af Ugglas, Lovén, Örbom, Östergren och friherre L. Åkerhielm.

Kammaren skall säkert lika med mig finna, att bland dessa namn äro icke få, som kunna räknas till vårt lands yppersta. Om därför mina kolleger och jag, i det af konstitutionsutskottet nu anmärkta fallet, handlat i strid med någon grundlagens föreskrift, måste det väl äfven af den strängaste domare kunna från början antagas, att sådant skett i den fullständigaste goda tro.

Mitt samvete fritager mig i hvarje fall från att hafva velat tillråda Konungen att fatta ett grundlagsstridigt beslut eller att fatta sitt beslut i grundlagsstridig form, och mitt sunda förnuft säger mig, att jag genom att tillråda Konungen att förordna den person till kabinettssekreterare, som enligt min fullaste öfvertygelse dertill var den skickligaste och mest förtjente, icke kan hafva svikit en statsrådsledamots pligt att i sina rådslag iakttaga rikets sannskyldiga nytta eller en föredragandes skyldighet att med nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfva.

Det tillkommer nu eder, mina herrar, att afgöra, om jag härutinnan skulle hafva misstagit mig. Jag afvaktar med fullaste förtroende eder dom.

Herr von Friesen: Jag vill för min del icke ingå i någon juridisk pröfning af det spörsmål, som här föreligger. Jag vill endast uttala den åsigten, att grundlagen icke blifvit förändrad och i allmänhet icke kan förändras så, att den i allt motsvarar de under tidernas lopp skiftande förhållandena, äfven om man kunde antaga, att den från början varit rätt afpassad efter då befintliga kraf på grundlagstiftning. Det blir redan häraf en följd, att som ett komplement till grundlagen måste utbildas en konstitutionel praxis, visserligen icke för någon bindande, men dock sådan, att den endast af nödtvång bör öfvergifvas. Detta förnekas väl icke heller af någon, allra minst af

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.*

(Forts.)

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)*

någon, som haft sin hand med vid affattandet af det nu behandlade memorialet. Nu föreligger här ett fall, för hvilket grundlagen, då den skrefs, icke kunde vara afsedd, för hvilket icke sedermera grundlagen blifvit afpassad, och för hvilket derfor på grund af händelsernas tvingande magt sedan årtionden tillbaka en viss praxis utbildat sig och vunnit häfd vid sidan af grundlagen. Att denna praxis varit för landet i något hänseende menlig, det betviflar jag, att man skall kunna uppvisa. Med den uppfattning jag har af de unionspolitiska förhållandena tror jag, att man tvärtom måste säga, att den varit för landet nyttig. Skulle vi då verkligen hafva gillat, om regeringen nu brutit med denna praxis? När härnäst ett dylikt spörsmål uppstår, och om icke heller då nya former för en sådan frågas behandling blifvit bestämda, skulle vi då gilla, om regeringen komme att bryta med denna praxis? Nej, för min del tror jag, ur den synpunkt jag nysse framhållit, att detta icke skulle vara öfverensstämmande med rikets sannskyldiga nytta. Af dessa skäl kan jag icke gilla, att anmärkningar nu framställts emot den ifrågavarande åtgärden, och på det att denna min ställning må erhålla ett så tydligt uttryck som möjligt, yrkar jag, herr talman, att kammaren måtte, med ogillande af de gjorda anmärkningarna, lägga den föredragna punkten till handlingarna.

I detta anförande instämde herrar *Hammarlund, Höjer, Ericsson, Zetterstrand, Meyer, Andersson* i Vestra Nöbbelöf, *Pantzarhielm, Ernst Carlson, Persson* i Stallerhult, *Johansson* i Noraskog, *Persson* i Tällberg, *Centerwall, Bromée* i Billsta, *Kronlund, Berg* i Stockholm, *Byström, Lindhagen, Nyström, Pettersson* i Österhaninge, *Sandquist, Wallenberg, friherre De Geer, Johansson* i Öija, *Österberg, Spånberg, Ericsson* i Jönköping, *Sundberg, Lindgren* i Oskarshamn, *Pehrsson* i Borrby, *Persson* i Rinkaby, *Svensson* i Olseröd, *Wittsell, Nilsson* i Skärhus, *Åkesson, Thylander, Gussing, Carlheim Gyllensköld, Apeltan, Wijk, K. G. Karlsson* i Göteborg, *Berg* i Göteborg, *Segerdahl, Hedlund, Lundgren, Johansson* i Mellbyn, *Jansson* i Djursåtra, *Johansson* i Mossebo, *Anderson* i Hasselbol, *Jansson* i Edsbäcken, *Göteborg, Hultcrantz, Biesèrt, Cervin, Gullbrandsson, Olofsson* i Åvik, *Spangenberg, Lorichs, Lindgren* i Islingby, *Kempe, Hammarström, Persson* i Arboga, *Norman, Hansson* i Solberga, *Jansson* i Saxhyttan, *Olsson* i Sörnäs, *af Callerholm, Olsson* i Mårdäng, *Eriksson* i Elgered, *Olsson* i Åsak, *Ericsson* i Vallsta, *Brodin, Nordin* i Sättna, *Kvarnzelius, Åkerlind, Nydal, Emthén, Arhusiander, Nordin* i Hammerdal, *Olofsson* i Digernäs, *Norberg* och *Kardell*.

Vidare yttrade:

Herr Darin: Herr talman! Mina herrar! Det höga konstitutionsutskottet kallar och bjuder i dag den svenska Riksdagen att företaga en "Haupt- und Staatsaction". Jag skall icke tillåta mig att bedöma, hvad det yttersta syftet med denna action har kunnat vara. Jag skall icke söka utröna, huruvida man dertill afsett att till Riks-

dagens område förflytta den larmklocka, som började ljuda förliden höst på åtskilliga valmötesplatser, men som då fullständigt öfverröstades af svenska folkets kraftiga stämma. Jag skall icke göra detta, herr talman, utan endast konstatera några fakta. Då jag gör det, anhåller jag på förhand om ursäkt hos denna kammare, emedan jag kommer att lita till ett uttrycksmedel, till ett språk, som denna kammare icke har så synnerligen lifliga sympatier för. Men i ett så kritiskt läge som detta anser jag, att man är berättigad att använda ett sådant uttryckssätt, som man finner vara bäst passande för ens tanke. Jag skall då tala latin, och jag skall säga: "parturiunt montes, nascetur ridiculus mus." Kanske finnes det några ledamöter i denna kammare, som kunna mindre latin än det lilla jag kan, och till deras tjänst skall jag tillåta mig att med någon frihet öfversätta dessa ord så: "Berg gingo länge hafvande, och en löjlig rätta kom till lif." Jag kallar icke denna rätta löjlig därför, att hon är en rätta, utan därför att hon är ett missfoster; och det märkligaste med detta missfoster är det, att de herrar, som varit angelägna att få detta missfoster till verlden, icke kunnat ena sig om beskrifningen på detsamma. Enligt några har detta missfoster 2 fortskaffningsredskap och enligt andra endast ett, ja, det är till och med en, som anser, att det har halftannat. Det är vidare någon skiljaktighet mellan de intresserade herrarne i fråga om missfostrets hufvud. Ty, såsom vi finna, hafva 10 eller riktigare sagdt 9 ledamöter af Första Kammaren och 1 ledamot af Andra Kammaren gifvit detta hufvud ett visst utseende, jag menar gifvit åt utskottets utlåtande en viss kläm, under det att andra 2 ledamöter från denna kammare gifvit hufvudet en annan form, det vill säga gifvit åt betänkan det en annan kläm. Jag skall icke uppehålla mig vid beskrifningen af dessa 2 hufvuden, men desto mera vid beskrifningen af fortkomstmedlen, det vill säga betänkan det *motiv*, ty jag dristar mig med den lilla språkkunskap jag har påstå, att *motiv* just betyder fortkomstmedel. Då vill jag framhålla, att det märkliga faktum inträffat, att af de 12 ledamöter af utskottet, som velat föra fram denna action, 7 förklarar, att fostret är försedt med 2 fötter, nemligen den ena foten § 28 och den andra § 7 regeringsformen. De öfriga af de 12 herrarne, eller rättare 4 af dem, hafva förklarar, att fostret har blott en fot, nemligen § 7 regeringsformen. Jag antydde nyss, att det finnes en ledamot af konstitutionsutskottet, som haft en annan mening, det är den ledamoten, som ansett, att fostret har halftannat fortkomstmedel — den betänkligaste formen kanske. Denne ledamot — hvilken han är, inhemtad af utskottets betänkande — har visserligen funnit, att § 7 regeringsformen är en bra fot, men att § 28 är blott ett rudiment.

Jag skall emellertid nu åtminstone för en stund lemna skämtet och i stället använda allvar. Jag gör det ogera, emedan hela denna tillställning på mig gör intrycket af en *fars*. Jag vill emellertid undersöka, huru detta missfoster kommit till, eller, med andra ord, huru i ett konstitutionsutskotts-memorial kunnat ställas till en sådan oreda som den, kammaren nu är i tillfälle att konstatera. Hvar ligger, mina herrar, skulden till, att detta memorial har det utseende, som här synes?

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

Jo, tydligtvis ligger skulden först och främst hos de herrar, som väckt denna fråga, hos dessa sju — somliga säga åtta, men jag säger sju — hvilka först drifvit fram detta ansvarsyrkande. Men jag påstår dock, att det är andra, nemligen — och jag gläder mig, öfver att, då jag säger detta, de finnas här närvarande — just de tre ledamöter af denna kammare, hvilka biträdt detta utskottets beslut, som hafva den största skulden. Jag skulle icke hafva uttalat detta, om icke de herrarne funnits här, och jag har derigenom förklaradt mig beredd att stå för följderna af hvad jag sagt.

Jag skall icke vara vidlyftig för att bevisa sanningen af mitt påstående. Jag håller mig till hvad de tre åsyftade ledamöterna från denna kammare sagt. De hafva ansett, att denna konstitutionsutskottets anmälan rätteligen endast borde fortskaffas på en fot, på en grund, nemligen § 7 regeringsformen, och deri, mina herrar, ligger det fruktansvärda i behandlingen af detta ärende, ty jag påstår — jag är icke juridiskt bildad, men det sunda förnuftet, om hvilket man förut här i dag talat från högre håll, säger det — att § 7 icke har med denna sak att skaffa. Det är dock förunderligt, att nio ledamöter af den Första Kammaren och tre af den Andra kunnat påstå, att § 7 kan tillämpas här.

Regeringsformen är nog — såsom vi alla veta — icke så öfversigtligt uppställd. Om den hade fått en sådan uppställning som, för att taga ett exempel, riksdagsordningen, d. v. s. så, att vissa paragrafer blifvit sammanförda under vissa rubriker, skulle de värda herrarne säkerligen icke ha begått detta svåra misstag; men de hafva saknat den nödiga ledningen. Den, som läser vår regeringsform i dess helhet, skall finna, att i § 7 talas om regeringsärenden i allmänhet och deras behandling; när man sedan kommer fram till § 28, står denna § såsom en rubrik för en hel rad af följande §§ och afser sådana regeringsärenden, som gälla befordringsfrågor, det må vara utnämningar med fullmakt eller förordnanden. Den 28:de §:en är otvifvelaktigt tillämplig här, och jag delar härvid den uppfattning, som låg till grund för 1860 års konstitutionsutskotts anmälan, hvilket deremot — jag upprepar det — § 7 enligt mitt förmenande alldeles icke är. § 7 står som inledningen till ett kapitel i regeringsformen och efterföljes af åtskilliga bestämmelser, som hänföra sig till denna § och utgöra en utveckling af den; § 28 inleder också ett nytt kapitel i regeringsformen och de följande paragraferna afhandla hvarjehanda slag af befordringar. Hade nu dessa tre herrar, som jag har särskild anledning att vända mig till, följt det goda råd, som de mottagit från sju herrar från Första Kammaren, och hållit på § 28, då hade de haft stor anledning att i dag vara mycket mera nöjda med sig sjelfva, än de nu kunna vara.

Hvad menar jag då med detta? Jag skall först säga, att om de herrar, som voro angelägna om att vinna det syfte, som ligger under denna anmälan — hvilket syftet är, vet jag icke — och för hvilka denna anmälan var ett behof, hade sammanslutit sig kring § 28, hade tolf af utskottets ledamöter icke behöft dagtinga med § 106 regeringsformen och i stället anlita § 107, åtta af utskottets ledamöter skulle

icke ha behöft dagtinga eller låta pruta med sig i fråga om *högre* eller *lägre* tjänster i utrikesdepartementet. Vidare skulle den ledamot af konstitutionsutskottet, som har sin plats på upsalabänken, icke ha behöft göra sig skyldig till en så bedröflig motsägelse, som han gjort här. Han har nu icke kunnat undvika att hafva en ganska lång ingress till sin reservation med hänsyn till § 28. Den har generat honom, det halfva, det der rudimentära fortkomstmedlet har alltjemt hägrat för honom. Han har icke kunnat underlåta att sysselsätta sig dermed, och han har då funnit, att med hänsyn till § 28, är konstitutionsutskottets anmälan *icke grundlagsvidrig*, utan i stället *inkonstitutionel*, som det heter i betänkandet sid. 20. Jag väntar att få veta, hvilken skillnaden är mellan ett grundlagsvidrigt och ett inkonstitutionellt förfarande. Å andra sidan skulle den ledamot af utskottet, som har sin plats å geflebänken, besparat sig mödan att erinra derom, att § 28 regeringsformen tillkom före år 1814. Han nämner i det sammanhanget ingenting om § 7; han tyckes förmoda, att den tillkommit efter 1814. Vi se således, att han förstätt att fiffigt välja sina ord efter det mål, hvartill han velat komma. Jag kan icke beteckna detta som "fair play"?

Ja, herr talman, jag lemnar nu den allvarliga sidan af saken, som föga tilltalar mig, och öfvergår till den skämtsamma igen.

Mina herrar! Då jag af denna kammare blifvit skickad till konstitutionsutskottet för att bevittna den viktiga händelse, då detta missfoster kom till världen, är jag skyldig att i min egenskap af utskottsledamot intyga, att detta foster, som jag kallat ett missfoster, är qvickt födt. Och ännu lever det, men jag vill undersöka, huruvida det har tillräcklig lifskraft för att fortfarande kunna leva, huruvida det har några utvecklingsmöjligheter — ja, jag ber kammaren lägga märke till, att jag säger *utvecklingsmöjligheter* och icke *invecklingsmöjligheter*, ty att sådana finnas, det ha de tre nyss åsyttade herrarne tillräckligt tydligt fått erfaras; jag har icke heller talat om några *förvecklingsmöjligheter*, ty derom vill jag icke yttra mig.

Jag återgår till påståendet, att denna anmälan icke har några utvecklingsmöjligheter, och jag är öfvertygad om, att det icke finnes någon i denna kammare, som icke är af den meningen, att detta sorgliga missfoster bör så fort som möjligt undandragas verdens blickar, eller med andra ord, att det icke finnes någon i denna kammare, som icke yrkar på dess begrafvande. Men, mina herrar, mensklighetskänslan fordrar, att, innan denna begrafning eger rum, en annan åtgärd företages. Vi skola icke begrafva detta foster, fastän det är ett missfoster, lefvande, utan vi måste först aflifva det. Detta är en sak, som är af allvarlig, mycket allvarlig betydelse, och härvidlag vill jag icke såsom stöd åberopa mina egna funderingar, utan hvad som nyss yttrades af hans excellens herr ministern för utrikes ärendena. Han sade, att år 1860 gjorde konstitutionsutskottet anmälan i fråga om det förfaringsätt, som då närmast förut iakttagits på ifrågavarande område. Riksdagen fäste icke afseende vid denna anmälan och gaf dermed till känna, att den åtminstone ville låta bero vid hvad som förekommit, och härmed har det alltjemt fortgått. Om nu denna kammare

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.*

(Forts.)

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

begravver detta missfoster utan att först affifva det, hvad skall då regeringen tänka? Skall den fästa sig vid hvad Riksdagen 1860 tänkte eller vid hvad Riksdagen 1900 uttalade.

Ja, mina herrar, jag har kanske allt för länge och kanske på allt för skämtsamt sätt i en allvarlig sak tagit kammarens uppmärksamhet i anspråk och slutar därför nu med att på det allra kraftigaste och eftertryckligaste sätt, som jag förmår, och med åberopande af hvad hans excellens herr ministern för utrikes ärendena i saken yttrat, erinra kammaren om angelägenheten af att biträda det yrkande, som herr von Friesen nyss framstälde och till hvilket jag anhåller att få yrka bifall.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! Då jag begärde ordet i denna fråga, var det min mening att här lemna några upplysningar i frågan, men efter hans excellens herr utrikesministerns anförande finner jag, att inga flera upplysningar kunna tilläggas, och jag ber därför att få hålla mig till frågans behandling inom kammaren. Sedan nu detta tillkännagifvande kommit kammaren till handa, eger naturligtvis kammaren rättighet att, om den gillar detsamma, hos Konungen begära, att han ville ur statsrådet och ifrån embetet skilja de ifrågavarande statsråden. Jag antager dock, att ett sådant yrkande här i denna kammare icke kommer att göras.

Vidare kan kammaren besluta, att memorialet helt enkelt lägges till handlingarne. Men med ett sådant beslut säger ju kammaren icke ifrån hvad den i frågan vill, och regeringen har då ingen ledning, huru den i dylika fall framdeles skall förfara.

Slutligen kan kammaren besluta att med ogillande lägga memorialet till handlingarne. Man skulle visserligen kunna säga, att genom ett sådant beslut gillade kammaren en olaglighet. Men jag för min del uppfattar det icke så, utan på det sätt, att kammaren dermed medgifver, att förfaringssättet i fråga må få fortgå, till dess Riksdagen finner anledning att genom en grundlagsändring förändra detsamma. Om härmed skulle dröja någon tid, finner jag deri ingen fara, ty under de 75 år, som denna praxis tillämpats, har intet men deraf försports.

Jag kommer, herr talman, att sluta mig till det af herr von Friesen framställda yrkandet.

Häruti instämde herrar *Wavrinsky, Sjövall* och *Antonsson*.

Herr Hedin i Stockholm: Herr talman! Det hände en gång för snart 20 år sedan, att jag af en kammarkamrat — många af oss minnas honom, och alla de, som det göra, sakna honom — här blef tillspord, om jag någonsin sett en motion, som varit smyckad med ett motto. Nej, det hade jag icke. "Här skall du då få se det första exemplet", hvarvid han räckte mig en motion, som han stod i begrepp att aflemla, en motion i läroverksfrågan, försedd med ett tänkespråk, hemtadt från ett yttrande af en ledamot utaf Första Kammaren, af svenska akademien och jag vet icke huru många andra vare sig fredliga eller krigiska akademier.

Jag kom att erinra mig detta, då jag hade hunnit genomläsa

största delen af nu förevarande konstitutionsutskottsbetänkande. Jag gick plötsligen tillbaka för att se, om jag icke möjligen äfven der kunde läsa ett motto. Jo, ganska riktigt, jag läste ett sådant. Det är icke tryckt, men ehuru det icke synes, finnes det der ändå. Det är hemtadt icke från något yttrande af någon ledamot af svenska akademien, utan ur 1 Mosebok. Och det lyder: "låt om oss förbistra deras tungomål, så att ingen skall förstå den andres mål." Jag tänker, att, under den korta tid detta betänkande skall lefva i människors minne, det kommer att få något sådant smeknamn som t. ex. konstitutionsutskottets bekanta Babelmemorial.

Jag tror för min del icke, herr talman, att detta konstitutionsutskottets memorial kommer att i någon afsevärd grad bidraga till vare sig utvecklingen af eller kännedomen om vår svenska statsrätt. Men det är högligen orätt, att, såsom jag under de sista dagarne hört, man betraktar memorialet såsom värdelöst. Det är det visst icke. Det lemnar oss ett icke förkastligt bidrag till, hvad jag skulle vilja kalla, politisk människokänedom. Memorialet röjer nemligen, huru, under inflytelse af en mycket lefvande känsla, en stark affekt af politiskt ursprung, dittills oryggliken följda s. k. grundsatser få stryka med, och grundlagsstadganden, hvilka betydelse dittills ansetts vara oomtvistlig, plötsligen framträda i en ny dager. Jag erinrar mig, huruledes en ledamot af Första Kammaren, som uti konstitutionsutskottet en gång hjälpte Andra Kammarens ledamöter att utan den förseglade sedelns hjälp genomdrifva en anmärkning, därför ansågs ha begått en så förfärande otillbörlighet, att han fick anledning att före riksdagens slut taga permission och att sedermera under sommarens lopp nedlägga sitt mandat såsom ledamot af den höga senaten. Så betraktade man då i Första Kammaren hvarje försök, som gjordes att tillämpa den konstitutionella ansvarigheten enligt regeringsformen. Jag påminner mig också mycket väl, huru man på den tiden från Första-Kammar-håll förfäktade den grundsatsen, att det var en grundlagsvidrighet att tillämpa den 107 § i regeringsformen, när det var fråga om lagöfverträdelser. Ja, det var på den tiden. Nu åter ser man Första Kammarens ledamöter i konstitutionsutskottet utgöra hufvudstyrkan i anmärkarnes armé, understödd blott af en ringa — ja, jag menar naturligtvis till *antalet* ringa — frikår från Andra Kammaren. Vi se således, huru man nu funnit sig böra anlita § 107, under det att den nyss nämnda åsigten om skilnaden mellan § 106 och § 107 ovilkorligen bort tvinga anmärkarne att besluta riksrättsätal. Härvid har jag nu ingen annan erinran att göra än den redan framställda, att vi utaf det nu förevarande fallet kunna lära, huruledes heliga grundsatser stryka med och den säkraste och mest obetviflade grundlagstolkning får gifva vika, när den politiska lidelsen kommer med i spelet. Jag säger ingenting om att man vill anlita § 107, om man nemligen kan visa, att det finnes skäl till klander mot regeringen i det förevarande fallet, men hvad jag klandrar är, att, då man i det nämnda hänseendet är viss på sin sak, man icke tagit sin position öppet och frankt på den 107 §:ens terräng, utan i stället söker upprätthålla respekten för en grundlagsparagraf, som man rätteligen skulle ha tillämpat, och hvilken man fortfarande låtsas erkänna

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.*

(Forts.)

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.*

(Forts.)

såsom användbar, men om hvilken man vet, att det vore ett omöjligt tilltag, nemligen riksrättsåtalsparagrafen, § 106.

Om jag sålunda framhåller en motsägelse mellan nu och förr i Första-Kammar-uppfattningen, såväl om tillämpningen i allmänhet af konstitutionellt ansvar enligt de former, som finnas i grundlagen angifna, som angående skilnaden mellan § 106 och § 107, är det alldeles icke för att ha nöjet att triumfera öfver en motsägelse, som en gång i tiden skulle och måste komma att göra sig gällande, utan det är af ett annat skäl. Om tiderna förändras och vi med dem, under det att lagens text under en mycket lång tidrymd förblir oförändrad, uppkommer af denna oemotsvarighet en mer eller mindre svår inre strid i samhället, hvilken förr eller senare på något sätt måste bringas till ett slut och en lösning. Sker icke detta på det sätt, att lagen ändras, då inträffar stundom, att de nya förhållandena våldsamt spränga lagens bud. Vi ha sett, huruledes under kortare tid än ett decennium rösträttsfrågan i Belgien två gånger fört landet nära revolutionen, den senaste gången förliden sommar, ända intill den yttersta randen och med tydlig utsigt, att i denna hvalfning äfven sjelfva statskicket form skulle kastas öfver ända. Jag säger: det händer stundom, att de nya förhållandena spränga lagens bud, såsom en klädnad, som blifvit för trång. Det händer också stundom, att i praxis lagen lämpas efter de förändrade omständigheterna och det nya åskådningssättet. Sådant inträffar på allmänna lagstiftningens område och äfvenledes, kanske borde jag säga i synnerhet, på grundlagens terräng.

Denna senare sakernas utveckling, den förutsågs och den förutsades af ett konstitutionsutskott 15 år efter det ansvarighetsparagraferna skrefvos i vår regeringsform. Med hänsyn till den gransknings- och pröfningsrätt, som regeringsformen uppdragit åt konstitutionsutskottet, yttrade utskottet vid 1823 års riksdag följande anmärkningsvärda ord: "lagstiftningen, långsynt i sin hänsyftning, inskränkt och sparsam i föreskrifter, lemnade härvid mycket åt tolkningen af grundlagarnes ordalydelse likasom med uppsåt, på det att tillämpningen måtte inrättas efter tidernas skick."

"Tidernas skick", herr talman, det är onekligen väsentligt förändradt, efter det att Konungens samtliga rådgifvares tillträde till den årligen sammanträdande Riksdagens båda kamrar bragt dem i ett helt annat förhållande till representationen, än som någonsin var möjligt eller ens tänkbart på ständsriksdagarnes tid. Den sista, den femte, riksrätten i vårt land under detta århundrade afsade sin dom år 1854, 6 år derefter inledde en hänvändelse från tvenne af riksständen till Kongl. Maj:t den nya rörelse för en representationsreform, hvilken togs om hand af friherre Louis De Geer och hans berömda första ministär. Sedan dess har jag visserligen ryktesvis hört talas om — men jag kan ju icke veta det, ty konstitutionsutskottets förhandlingar äro insvepta i den tätaste af alla hemlighetslöjor — jag har hört talas om ett riksrättsattentat för ett par år sedan, men det talet är kanske bara förtal! Och då en så betydlig tidrymd förflutit sedan 1854, ha vi i sanning anledning att tänka på hvad 1823 års konstitutionsutskott sade om tidernas förändrade skick.

Af Norges 7 riksrätter slöt den sista sitt värf om våren 1884. Tre månader derefter utfärdades den grundlagsbestämmelse, som lemnar Konungens rådgifvare tillträde till Stortinget och dess båda afdelningar.

Ingen kan nu vara blind för det faktum, hurusom sedan 1866 i vårt land och sedan 1884 i brödralandet den ministeriella ansvarigheten i grund och botten ändrat karakter, hvarmed jag visserligen ej har velat säga, att icke en *juridisk* ansvarighet alltid kommer att stå kvar, om än annorlunda formulerad i våra lagbestämmelser och om än i ett visst hänseende utsträckt utöfver hvad den till äfventyrs skulle kunna i praxis blifva enligt nu gällande bestämmelser. Ett erkännande af detta faktiska förhållande, att, såsom jag nyss sade, i följd af sakernas naturiiga gång den ministeriella ansvarigheten nödvändigtvis har väsentligen ändrat karakter — ett sådant erkännande har nu framtvungits i detta konstitutionsutskottets memorial derigenom, att utskottsmajoriteten — eller utskottsmajoritetens majoritet — funnit sig urständsat att anlita den 106 paragrafen, som enligt den gällande ortodoxa teorien på det hållet *allena bort* användas, och i stället åberopat den 107 paragrafen. Det erkännandet har framtvungits derigenom, att utskottet har nödgats gå så till väga, såvida nemligen utskottet ej skulle afstå från hvarje tanke på revanche för de misslyckade försöken att åter igen leka med flaggfrågan. Vi ha verkligen en gång förr sett en liknande uppoffring af en, såsom det har påståtts, alldeles grundmurad princip, skilnaden mellan den 106 paragrafen och den 107. Vi hafva sett denna princip uppoffrad åt den kanske tarfliga, men mycket praktiska, men mycket befallande konsiderationen, att *något måste* vi göra mot regeringen, men då det platt icke går efter den 106 paragrafen, då det icke står till för oss att få en riksrätt till stånd, få vi finna oss i att anlita den 107. Det är ett prejudikat för hvad som inträffat i är. Detta skedde år 1874 i fråga om tiondefrihet för Åtvidabergs kopparverk. Utskottet år 1874, liksom utskottet år 1900, befann sig i den belägenheten — eller, jag borde kanske säga, befann sig i den förlägenheten — att nödgas söka att förklara, hvarför utskottet åberopat icke 106, utan 107 paragrafen. Förklaringen blef sådan, som den under dylika förhållanden kunde blifva, den blef sådan den kunde bli, när man å ena sidan ville låtsas, som om man upprätthölle respekten för 106 paragrafen oförminskad, men å andra sidan ej kunde beqväma sig att göra det enkla erkännandet: detta går ej vidare; det är icke värdt att komma och tala om riksrätt, utan i brist på bättre måste vi använda 107 paragrafen. Utskottet anförde nemligen — och jag ber att särskildt få fästa uppmärksamheten på en alldeles admirabel ordvändning i utskottets yttrande — utskottet åberopade nemligen såsom skäl och förklaring, hvarför det anlitat 107 och icke 106 paragrafen, ett förment prejudikat, som, om det verkligen haft den karakter utskottet förmente, i alla fall i intet hänseende var för 1874 års konstitutionsutskott bindande, nemligen ett frikännande utslag af 1840 års riksrätt i en — och nu kommer det admirabla — *”till någon del* likartad fråga“. Det var förklaringen, hvarför 1874 års konstitutionsutskott använde den 107 paragrafen i stället för att säga rent ut: det går ej att försöka med en riksrätt, och å andra

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

sidan kan jag i trots af min åsigt om det rätta förhållandet mellan den 106 paragrafen och den 107 paragrafen icke underlåta att framställa denna anmärkning. Ja, det har gått på samma sätt med 1900 års konstitutionsutskott. Dess försök att förklara och försvara användningen af 107 paragrafen i stället för den 106 paragrafen — ett försvar, som är alldeles obehöfligt från alla deras synpunkt, hvilka befinna sig på samma terräng som jag — det försöket går sönder på en ohjelpig själfmotsägelse. Man hade sluppit ifrån detta halsbrytande försök, om man stält sig på den ståndpunkt, som vi andra, ja, som Andra Kammarens majoritet i långa tider intagit, nemligen att den skilnad, som man förut fasthållit mellan 106 och 107 paragraferna, existerar icke. Den har försvunnit i följd af hvad 1823 års konstitutionsutskott kallade tidernas förändrade skick.

Det har ju i själfva verket visat sig under en nu ganska lång tid, att man med en sådan likgiltighet har ansött den 106 paragrafen i regeringsformen, att genom af Kongl. Maj:t och Riksdagen vidtagna ändringar i organisationen af rikets högre förvaltning det har blifvit oklart, huruledes en riksrätt i denna stund skulle rätteligen sammansättas. Atminstone förklarar jag för min ringa del, att jag icke skulle våga fälla något bestämdt omdöme derom. Alldeles klart är, att vid uppkommande tvist härom Kongl. Maj:t ej kan lösa den, Riksdagen ej heller, och jag frågar då: är det således den något på måfå sammankallade riksrätten, som *sjelf* skall afgöra om sin egen sammansättning? Detta innebär enligt min tanke ett ytterligare bevis på, huru man betraktat juridisk ansvarighet för regentens rådgifvare, icke såsom någonting orimligt, som ett under alla förhållanden obehöfligt bud i den konstitutionella lagstiftningen, men att man för närvarande ej tänker sig möjligheten af tillämpning af en sådan annat än såsom en i yttersta grad osannolik möjlighet, för hvilken bestämmelserna må stå kvar i lagen, under det att man har funnit andra former för att göra gällande det konstitutionella ansvaret än vare sig den 106 paragrafen eller till och med den form, som finnes angifven i de två sista raderna af den 107.

Slutsatsen af hvad jag har att härom säga är således den, *ej* att jag ogillar, att ett konstitutionsutskott — i fall det anser sig kunna motivera och utkräfvä ett konstitutionellt ansvar — anlitar den 107 paragrafen äfven i sådana fall, om hvilka det eljest från visst håll var gällande doktrin, att endast 106 paragrafen vore tillämplig, utan *hvad jag ogillar* är *detta*, att konstitutionsutskottet — något "blandadt i tron", såsom isländingen Helge Magre — ej har kunnat besluta sig att kasta 106 paragrafen i detta fall öfver bord och resolut intaga sin ståndpunkt.

För att nu från dessa allmänna betraktelser gå till den föreliggande frågan, vill jag endast erinra derom, att ansvaret, som skulle göras gällande i detta fall mot några af Konungens rådgifvare, det ansvaret delas af ett mycket stort antal föregående Riksdagar och konstitutionsutskott.

Kanske vore det skäl att åtminstone erkänna detta mycket enkla och obestriddiga faktum, att *Riksdagen* är meddelaktig i hufvud-

ansvaret sedan 75 år tillbaka och att, hvad *konstitutionsutskottet* angår, dess ansvar är så mycket drygare, som konstitutionsutskottet icke blott särskildt haft till pligt och uppdrag att vårda sig om iakttagandet af rikets grundlagar, utan dertill haft en annan och mera vidsträckt möjlighet, än som stått öfriga ledamöter af Riksdagen till buds. — Hvad beträffar det som ursäkt åberopade okunnighetsskålet, vill jag för min del, då jag i sin tid haft den äran att sitta i konstitutionsutskottet, aldeles fritaga mig från att träffas af den beskyllningen, under det jag naturligtvis icke på något sätt bestrider, att det nuvarande konstitutionsutskottets majoritet talat aldeles uppriktigt, när det gjort denna bekännelse om sig sjelf.

Basis för den anmälning, som nu blifvit framställd, skulle *icke* existera, om Riksdagen för 23 år sedan lyssnat till det förslag jag då framstälde. Jag säger icke, att ej med skäl invändning kunde göras, såsom också skedde, mot mitt förslag; men visst är, att behandlingen af det förslaget år 1877 visar, att Riksdagen och konstitutionsutskottet då med fullt öppna ögon sjelfva togo på sig ett ansvar, som det nu sannerligen är något sent att söka hvälfva öfver på några andra. För öfrigt vill jag göra den allmänna erinran, att vi befinna oss på en terräng, der sedan åtta till nio decennier tillbaka fel och missgrepp, ofta af den svåraste art, blifvit hopade. Många äro de, som hafva att dela ansvaret derför, och det är icke rimligt att inför ett enstaka förhållande, som är en konsekvens af hela denna långa väfnad af förutsättningar, komma och säga: jag är ansvarsfri, vi alla äro ansvarsfria, men *någon* eller *några* skola väl finnas, som kunna vara lämpliga att bära ansvaret för det, som generationer hafva felat, vare sig genom görande eller låtande. Jag sade, att det är en lång kedja. Den börjar med ett fel, som har samma ålder som unionen sjelf, ett fel, som ligger oss svenskar allena till last. Som alla känna, är föreskriften i 5 § af riksakten om behandlingen i sammansatt statsråd, unionelt statsråd eller hvad man nu vill kalla det, af de för båda rikena gemensamma ärenden afskrifven ur 38 § af Norges grundlag och kompletterad. Det är vidare väl bekant, att den bestämmelsen hade sitt upphof i det syftet, att alla gemensamma utrikesärenden skulle blifva föremål för behandling i unionelt statsråd. Detta är också en gång ärligt och öppet erkänt äfven af alla de svenske män, som sutto i den unionskomité, som afgaf sitt utlåtande år 1844. Hvarför har man då icke iakttagit denna bestämmelse, hvars hufvudsakliga och väsentliga motiv var just hänsyn till de unionella utrikespolitiska ärendena? Man har sagt — det är rent af förundransvärdt, att sådant kunnat flere gånger upprepas — man har sagt, att denna bestämmelse, att, enär i svenska statsrådet ännen förhafvas, hvilka angå begge rikena, tre norska statsråd skola hafva säte och stämma i det svenska statsrådet, icke kunde få någon tillämpning på diplomatiska eller ministeriella ärenden, derför, säger man, att sådana ärenden icke förekomma i det svenska statsrådet! Förut-satt, att detta vore sanning, att diplomatiska ärenden icke kunna förekomma i det svenska statsrådet, så frågar jag blott: om de §§ i riksakten, som handla om gemensamt tronföljareval eller om interim-

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.

(Forts.)

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

regering, uppenbarligen stå i den mest afgjorda strid mot regeringsformens föreskrifter, men dock otvifvelaktigt gälla framför regeringsformen, hvarför skulle icke då 5 § riksakten lika väl få gälla framför 11, 12 och 32 §§ regeringsformen? Men det är helt visst icke sant, hvad man sagt, att icke diplomatiska ärenden förekomma i svenska statsrådet. Man har ju alltid uttydt nämnda §§ på det sättet — det började redan i unionens första dagar — att den visserligen lemnar Kongl. Maj:t rätt att låta föredraga diplomatiska eller, såsom vi kalla dem, ministeriella ärenden i så kallad ministeriel konselj, men *alldeles icke* på något sätt *förbjuder* att föredraga dem i statsrådet och följaktligen äfven låta dem afgöras enligt 5 § riksakten i unionelt statsråd. Det är den enfaldigaste, den dummaste och den oförsyntaste bland alla de invändningar, som hörts i en unionel fråga. *Det* är felet, att man icke från början ärligt och öppet tillämpat 5 § riksakten för det ändamål, för hvilket den uppenbarligen, bevisligen var afsedd. Om man det gjort, förefaller det mig i hög grad sannolikt, att man under de gångna åtta till nio decennierna — om icke i ett slag, men dock så småningom och utan några svåra slitningar — skulle hafva utvecklat formerna för handläggningen af rikenas gemensamma ärenden till en verklig unionel institution, sådan man nu önskar den, men som man kanske aldrig skall få. *Der* ligger felet. *Der* ligger felet, hvarför vi i dag behöfva debattera ett sådant papper som detta. Om man under dessa många föregående decennier gått annorlunda till väga, om man icke på så många håll, såsom det vill synas med afsigt, slutit sina ögon, så skulle vi, derom är jag förvissad, icke nu, 85 år efter unionens tillkomst, behöfva med oro fråga oss, om unionen någonsin skall fylla sitt hundra år. Om nu de, för hvilka upphetsningen mellan halföns folk i flera år varit, såsom jag en gång förut sagt, den förnämsta modernäringen, om de, såsom åtskilliga tecken gifva vid handen och jag ingalunda betviflar, ämna fortsätta den handteringen, så ligger deri, enligt min tanke, en så mycket starkare uppfordran för Andra Kammaren och för alla dem, som från Andra Kammaren önska och hoppas en anvisning till den väg de böra gå, det ligger deri för dem alla en så mycket starkare uppmaning att sluta sig samman för att använda den tid, som ännu kan återstå, för att söka i och med unionens bestånd rädda de två folkens framtid af inre frihet och yttre sjelfständighet. För det målet arbetar man icke med sådana politiska dokument som det föreliggande.

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! En ärad reservant på skånebänken behagade apostrofera mig, men kammaren må icke tro, att jag skall upptaga dess tid med att besvara vare sig hans roligheter eller hans försök till grundlagstolkning. Nej, mina herrar, det är en *allvarlig* sak jag skall be att få tala några ord om. Lyckligtvis kan jag dervid fatta mig kortare efter den utredning, som herr Hedin gjort med afseende på 106 och 107 §§.

Herr von Friesens resolutionsförslag innehöll, att anmärkningarna skulle ogillas. Förmodligen menade han, efter som han talade i pluralis, *de båda motiven* till den framställda anmälningen. Att det första

motivet, det, som rör 28 § af regeringsformen, ogillas, kan jag naturligtvis icke hafva något emot, då jag i min reservation uttalat mitt skarpa ogillande af utskottets motiv i denna punkt. Skulle ogillandet af det andra motivet blott innebära det, att Andra Kammaren dermed förklarar, att den icke ogillar regeringens tillvägagående, så har jag icke heller något deremot. Men innebär ogillandet af detta motiv något annat, så inger mig denna resolution farhågor, nemligen för kammarens och Riksdagens egen skull. Om nemligen i ett sådant ogillande ligger ett ogillande af att utskottet, när en olaglig praxis blifvit upptäckt, anmäler detta för Riksdagen på grund af 107 §, om *detta* ligger deri, ja, då anser jag, att det är något för Riksdagen och för vår konstitutionella frihet farligt.

Det gifves tvenne uppfattningar af 106 och 107 §§. Enligt den ena skulle lagförbrytelser uteslutande falla under § 106, och 106 § skall då alltid tillämpas på sådana. Deremot skulle under 107 § falla stora parlamentariska konflikter, men aldrig några detaljanmärkingar. Denna åsigt har gjorts gällande särskildt i Första Kammaren och fått stor auktoritet genom Hans Järtas bekanta uttalande.

Enligt en annan uppfattning åter eger konstitutionsutskottet rätt att använda 107 § äfven å lagöfverträdelser, emedan alla sådana kunna anses skadliga eller ådagalägga bristande nit o. s. v. När konstitutionsutskottet då anmäler en enstaka regeringshandling enligt 107 §, innebär detta *icke* något yrkande från utskottets sida, att Riksdagen skall hos Kongl. Maj:t begära vederbörande statsråds entledigande. För den, som läser dessa paragrafer, blir det ju genast klart, att förslag af sådan beskaffenhet skola framställas inom de särskilda kamrarna; — konstitutionsutskottet är i sådant fall icke domare, utan lemnar endast material för kammarens dom.

I öfverensstämmelse med denna uppfattning har från Andra Kammarens sida förfäktats, att man inom utskottet kunde göra anmälningar enligt 107 § regeringsformen äfven med afseende å lagöfverträdelser och utan att dermed åsyfta någon begäran om ministärens eller en ministers entledigande. Så framkom t. ex vid 1892 års riksdag en anmälan, att regeringen låtit ett landskansli få ett belopp af, jag tror, 23 kronor 75 öre till inköp af en bok, något, som ej skulle vara lagligt. Kan någon människa tänka sig, att det då var utskottets mening att på grund häraf begära vederbörande ministers afsked? I detta föreliggande betänkande har herr Johnsson en reservation. Om hans der framställda yrkande om tillämpning af 107 § biträds af utskottet, kan någon tro, att det skulle varit utskottets eller herr Johnssons mening att begära vederbörande ministers afsked? Nej!

Nu får jag bekänna, att jag för min del tidigare omfattat den uppfattning, som man kan kalla Första Kammarens uppfattning och som här karakteriserats af herr Hedin; och jag har äfven i Riksdagen uttalat mig för denna uppfattning. Men jag får tillika öppet bekänna, att jag måst frångå denna uppfattning, och det på grund af den historiska utvecklingen. Innan jag öfvergaf denna uppfattning, som likväl torde närmast öfverensstämma med lagstiftarens mening, har jag dock gjort hvad på mig ankom för att söka få grundlagens ansvarsbestäm-

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
födda proto-
koll.
(Forts.)

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

melser mera tidsenliga genom att uppträda för det lagförslag, som i sådant syfte väcktes vid 1898 års riksdag och antogs af denna kammare, men föll i Första Kammaren. När det då icke gick för sig att få lagens bestämmelser i öfverensstämmelse med nyare tiders kraf — ja, då hade jag ingen annan utväg än att acceptera den uppfattning, som så länge varit Andra Kammarens. Om det nemligen är så, att 106 §, såsom herr Hedin tydligt visat, icke längre *kan* användas med afseende å vanliga lagöfverträdelser, och 107 § icke *får* i sådana fall användas, *då* skulle vi, mina herrar, ha kommit derhän, att det i vårt land icke längre finnes någon kontroll deröfver, att regeringen i skötseln af de löpande ärendena iakttager lag och rätt. I landet rundt omkring tror man, att det ligger en garanti i konstitutionsutskottets granskning, men om den uppfattning, jag nyss angaf, blir gällande, så är denna granskning ett narrverk. Det finnes då ingen möjlighet att beifra en lagöfverträdelse, åtminstone en icke rent af samhällsomstörtande.

När jag blef insatt i konstitutionsutskottet och måste taga mitt parti i fråga derom, huru jag skulle utöfva min andel i utskottets granskningsrätt, måste jag derför acceptera den uppfattning, som förut länge varit Andra Kammarens, nemligen att 107 § får användas vid dylika lagöfverträdelser. Men får denna paragraf så användas, anser jag det vara konstitutionsutskottets ovilkorliga skyldighet att, när det upptäcker en lagstridig praxis, som icke är för Riksdagen bekant, meddela Riksdagen detta. Jag ber herrarne observera den stora skillnaden i föreliggande fall: den praxis, som låter norrmän uppehålla befattningar i utrikesdepartementet, må vara lagstridig, men den är af Riksdagen godkänd. Skulle då konstitutionsutskottet komma med anmärkningar mot att regeringen handlat enligt denna praxis, vore detta, synes det mig, mycket besynnerligt gjordt af utskottet. Derför har jag icke heller kunnat godkänna detta första motiv för utskottets anmälan. Men den andra praxis, hvarom här är fråga, nemligen den att låta dessa utnämningar ske i ministeriel konselj, den har hittills varit okänd. Man har sagt, att den icke kunnat vara okänd för utskottet. Jag vill lemna detta derhän, hvad utskottets öfriga ledamöter angår, och naturligtvis icke alls bestrida hvad nyss en f. d. ledamot af utskottet i detta afseende om sig betygat; men att den var okänd för mig, är säkert. Jag hade också fullkomligt goda skäl att vara okunnig derom, ty jag har suttit i utskottet blott två år; och under föregående års granskningsområde förekom icke någon sådan utnämning. Först genom den nu anmälda utnämningen fann jag, att här förelegat en grundlagsstridig praxis. Hvad för öfrigt de 34 fall angår, som anförts af herr Darin, är det att märka, att en del af dem röra icke utnämningar, utan arfvodesfrågor och dylikt, hvarom meddelande ej införes i Posttidningen och som således ingen människa kunnat få reda på.

Om detta varit känt för utskottet eller icke, dermed må nu emellertid vara huru som helst — det är alldeles ligkiltigt, ty ett är visst, att der aldrig gjorts någon anmälan angående denna praxis och att *Riksdagen* sålunda aldrig blifvit derom underrättad. Då blir frågan den: skall konstitutionsutskottet, då det upptäcker en lagstridig praxis,

förtiga detta och låta saken bero, därför att denna praxis under längre tid fortgått? Den frågan ber jag att få besvara med de ord, som år 1892 uttalades af vissa reservanter inom utskottet från denna kammare just i fråga om ett ärende, som föredragits i olaglig — enligt deras uppfattning olaglig — ordning. De sade: "Då äfven ett under längre tid fortsatt missbruk lika litet förvärfvar kraft af lag, som det upphäfver eller förringar konstitutionsutskottets åligganden enligt 106 och 107 §§ regeringsformen, hafva vi yrkat, att utskottet ville om detta förhållande hos Riksdagen göra sådant tillkännagifvande, som i 107 § omförmäles." Detta uttalades år 1892 af herrar Hedin, Ljungman, Bengtsson, Björkman, Boström, Elowson, Johnsson, Wikstén, Vahlin och Nilsson. Nu föreligger å nyo ett likadant fall. Här har upptäckts en grundlagsstridig praxis. Har det då icke varit konstitutionsutskottets skyldighet — när man nemligen har den uppfattningen, att 107 § är tillämplig vid lagöfverträdelser — har det då icke varit utskottets skyldighet att meddela Riksdagen detta? Konstitutionsutskottet är i ett sådant fall *icke* domare; det är, om man så vill, åklagare, och då synes det mig, att utskottet icke har rätt att, när lagöfverträdelser förekomma, betaga den rätte domaren tillfälle att afgifva sin dom. Det är denna uppfattning, som gjort, att jag ansett denna sak böra anmälas för Riksdagen.

Afses nu, att här uttalas ett uttryckligt ogillande deraf, att en sådan anmälan gjorts, ja, då har Andra Kammaren genom att biträda detta herr von Friesens förslag kastat öfver bord den uppfattning, kammaren under årtionden haft af 107 §. Nu kan man säga, att faran icke är så stor, då Första Kammaren har öfvergått till denna samma uppfattning. Men, mina herrar, jag tror icke, att det är värdt att för mycket bygga derpå, ty det skulle kunna hända, att Första Kammaren under förändrade förhållanden återvände till sin gamla uppfattning af 106 och 107 §§. Har då Andra Kammaren släppt sin uppfattning, så står Sverige utan någon kontroll öfver regeringens handläggning af de löpande ärendena. För mig har den *enda* orsaken, hvarför jag biträdt en anmälan i denna fråga, varit den, att jag ansåg min pligt som ledamot af utskottet vara att, då en lagöfverträdelse upptäcktes, yrka på dess anmälande. Hade jag här underlåtit detta, skulle jag i möjligen framdeles yppade fall icke heller kunnat yrka på en dylik anmälan. Och den omständigheten, att man är anhängare eller motståndare till den ministär, frågan gäller — för min del anser jag vår nuvarande ministär vara till landets nytta — den omständigheten får icke inverka å en konstitutionsutskottsledamots pligt att, då han upptäcker olagligheter, beifra desamma. Detta är min uppfattning; andra kunna derutinnan tänka olika.

Men hvilken blir då, frågar man kanske, nyttan af en dylik anmälan, om Riksdagen begagnar sig af *sin* rätt att låta anmälingen icke till någon åtgärd föranleda? Jo, först och främst uppehålls derigenom den stora och för hela vårt konstitutionella lif viktiga grundsatsen, att olagligheter, om än viktiga i bästa välmening, icke få oanmärkt passera; och vidare kan då Riksdagen — hvilket jag särskildt i förvarande fall anser tillämpligt — gifva ett slags godkännande åt den

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

Angående
fullbordad
granskning af
de i staterådet
förda proto-
koll.

(Forts.)

anmärkta praxis, så att regeringen kan fortsätta dermed, om så är nödvändigt. Men det bästa och viktigaste resultatet af en dylik anmälan är dock det, att, om man finner en dylik olaglig praxis vara oundviklig, man får en uppfordran att med första framkomma med förslag till ändring af grundlagen. Jag vill också meddela, att då jag i konstitutionsutskottet måste rösta för denna anmälan, väckte jag förslag derom, att utskottet skulle samtidigt med sin anmälan hemställa om ändring af grundlagen.

Då svarades det mig emellertid, att det bör regeringen göra, ty den ensam kan rätt bedöma, huru regeringsärenden skola behandlas, och för detta argument böjde jag mig. Och jag hoppas nu, att resultatet af det skedda blir, att regeringen med första framlägger ett förslag, hvarigenom praxis och lag bringas i öfverensstämmelse med hvarandra.

Hvad slutligen angår min mening om detta ärendes behandling här i kammaren, hade den varit, att punkten utan vidare borde läggas till handlingarna.

Hvad jag åsyftat med ett sådant tillvägagående var icke att bereda regeringen några svårigheter, ty enligt min uppfattning skulle äfven deri ligga ett slags godkännande af den praxis, hvarom här är fråga och som torde behöfva följas tills vidare, utan hvad jag åsyftar är blott, att man icke må synas fastslå en sådan princip, att konstitutionsutskottet ej får göra anmälningar enligt § 107 angående lagöfverträdelser.

Emellertid, då jag icke lär få något understöd i denna min tanke, skall jag åtminstone tills vidare icke framställa något sådant yrkande. Men jag har velat reservera mig mot det af herr von Friesen framställda förslag, för så vidt det skulle kunna leda till de i konstitutionellt afseende så farliga följder, på hvilka jag ansett mig böra fästa herrarnes uppmärksamhet.

Herr Waldenström: Herr talman, mina herrar!

Jag begärde ordet, under det herr Darin höll sitt anförande, och närmast med anledning af det sätt, hvarpå han behagade fara ut emot mig.

Herr Darin ansåg, att man på utskottets betänkande kunde tilllämpa den kända Horatianska satsen om huru bergen lida barnanöd, när en liten löjlig rätta skall födas, men han ville säga, att här icke vore fråga om en liten löjlig rätta — ty det kan ju också vara ett välskapadt kreatur — utan om ett missfoster. Somliga af konstitutionsutskottets medlemmar hade gifvit detta missfoster två fortkomstledamöter, andra hade gifvit det bara en, och jag hade gifvit det en fortkomstledamot och ett rudiment till den andra. Ja, det är ju mycket poetiskt och mycket snillrikt allt det der — och det kan ju icke vara mer än en tanke om den saken, att herr Darin är den snillrikaste mannen, vi ha här i kammaren.

Men först vill jag svara, att ett missfoster med en fortkomstledamot dock är för mer än ett missfoster, som saknar fortkomstledamöter totalt och som icke heller lär kunna praktisera sig fram med att blåsa upp sig dugtigt.

Detta var hvad jag ville säga mot det sätt att gå till väga, som herr Darin behagat använda. Jag gillar i grund och botten icke ett sådant svar, men det har dock sitt berättigande under vissa förutsättningar.

Här sades äfven, att detta utskottsbetänkande vore ett Babelsbetänkande, därför att det vore så många reservationer dervid. Ja, det är många reservationer, men dock icke flere, än att det funnits lika många förut.

1892 års dechargebetänkande ifrån konstitutionsutskottet hade ännu flera reservationer. Men det må vara med den saken, huru det vara vill och kan; utskottets betänkande föreligger nu, sådant som det är.

Innan jag går in på betänkandet, skall jag, med anledning deraf att jag hört, att inom riksdagskretsar den meningen gjort sig gällande, att jag skulle vara första upphovet till den emot regeringen gjorda anmärkningen, meddela, att detta är fullkomligt origtigt. Jag hade nemligen tjänstledighet från riksdagsgöromålen och befann mig i Gefle, när denna sak kom på tal inom konstitutionsutskottet och man därför infordrade handlingarna. Då jag sedan kom hit igen, fick jag af en ledamot af utskottet meddelande om huru det förhöll sig, och han sade mig då, att saken vore mycket betänklig, men i dag återfinnes han bland dem, som reserverat sig.

Emellertid skall jag nu be att få säga några ord med anledning af det sätt, hvarpå åtskilliga talare funnit sig föranlättna att gå in på de motiv och de afsigter, som utskottet kan hafva haft, när det gjort anmälan. Jag för min del tror — och jag är öfvertygad derom inte bara för egen, utan äfven för de andras del —, att konstitutionsutskottet härvidlag helt enkelt ansett sig uppfylla en pligt. Äfven de, som hafva till betänkandet bifogat en motivering, som jag icke kan gilla, hafva gjort det — derom är jag alldeles öfvertygad — allenast därför, att de ansett det vara sin pligt att göra det. Och hvad jag kan påstå, det är, att jag icke ledts af *andra* motiv än att göra min pligt, emedan jag anser, att, om någon skall ha respekt för Sveriges grundlagar, så är det konstitutionsutskottet. Jag har haft så mycket mindre anledning att hysa någon animositet mot någon af regeringens ledamöter, som jag kan försäkra, att jag *aldrig* under hela min riksdagstid intagit någon oppositionsställning mot något statsråd eller någon regering. Jag har talat och röstat för hvad jag ansett vara riktigt, utan afseende på hvilket statsråd, som föreslagit det; jag har också talat och röstat mot det jag ansett vara origtigt, utan afseende på hvem som föredragit det inför Kongl. Maj:t. Denna praxis tänker jag att följa äfven hädanefter. Derfor har jag under hela min riksdagstid hållit mig alldeles fri ifrån alla partiband och alla partiförbindelser för att kunna segla i egen skuta och slippa hänga mig i galionen eller akterspegeln på andras.

Jag skall vidare med anledning af hvad som står i herr Darins reservation be att få anmärka, att det är alls ingen sanning, då han säger, att konstitutionsutskottet vill, att kammararen skall tillämpa 107 § uti hela dess stränghet eller "hos Konungen anmäla sin önskan, att

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

han ville ur statsrådet skilja dem, emot hvilka anmärkning blifvit gjord". Så vidt jag hört, har inom konstitutionsutskottet ingen dess ledamot uttalat någon önskan, att en skrifvelse i det syftet skulle komma till stånd, eller någon önskan, att någon af statsråden måtte afgå. Det är en fullkomlig dikt af herr Darin. Utskottet har för öfrigt endast med stöd af 107 § anmält saken. Sedan må det komma an på Riksdagen, om den vill vidtaga den åtgärd, som i paragrafen står omnämnd, eller icke; — och för min enskilda del är jag alldeles absolut emot att vidtaga någon sådan åtgärd.

Herr Boëthius har redan anfört några uttryck ur den reservation, som fans bifogad 1892 års dechargebetänkande och som var under-tecknad af herrar Hedin, Ljungman, Bengtsson, Björkman, Boström, Elowson, Johnson, Wikstén, Vahlin och Nilson. Der säges bland annat angående ett förfarande i strid emot regeringsformen, som reservationen afsåg: "då äfven ett under längre tid fortsatt missbruk lika litet förvärfvar kraft af lag, som det upphäfver eller förringar konstitutionsutskottets åliggande enligt 106 och 107 §§ regeringsformen, hafva vi yrkat, att utskottet ville om detta förhållande hos Riksdagen göra sådant tillkännagifvande, som i 107 § omförmäles." Öfver detta dechargebetänkande utvecklade sig äfven i Andra Kammaren en ganska intressant diskussion. Under denna diskussion yttrade bland andra herr Hedin: "Om nu konstitutionsutskottet dervid har varit i sin goda rätt, så betyder det helt enkelt, att konstitutionsutskottet har uppfyllt sin pligt, ty konstitutionsutskottet har icke några rättigheter att utöfva, när det faller konstitutionsutskottet in, och låta bli, när man så tycker, utan *rätt och pligt uti dessa båda fall äro alldeles identiska.*"

Det är också hvad som förelegat mig, nemligen att utskottet icke har rättighet att af några sidohänsyn, det vare politiska hänsyn eller opportunitetsskäl, blunda för saker och ting, när det så faller utskottet in, och göra anmärkning, när det faller utskottet in; att blunda, när det är fråga om en statsrådsledamot, som man tycker om men deremot framställa, anmärkning, då man har att göra med ett statsråd, som man gerna såge aflägsnadt. Derför säger också herr Hedin i ett efterföljande yttrande under samma diskussion: "*grundlagen framför allt!*"

För att ytterligare belysa detta skall jag anföra åtskilligt ur dechargebetänkandet vid riksdagen 1885, den första riksdag jag hade den äran att bevista. Der står en så lydande reservation: "Utskottet bör för Riksdagen anmäla allt hvad grundlagen åt detsamma uppdragit att anmärka. Jag kan mycket väl tänka mig fall, der man såsom utskottsledamot skulle anse sig förpligtad att påyrka eller biträda en anmärkning, men det oaktadt vara fullt berättigad att i kammaren förorda, att samma anmärkning icke måtte föranleda den anmälan, hvarom 107 § talar."

I parentes sagdt vill jag tillägga, att detta är förhållandet med mig. Jag skulle i detta fall aldrig vara med om ett sådant yrkande som att skrifva till Kongl. Maj:t i saken. Men så fortsätter reservanten: "Jag kan vidare ej inse, att anmärkningsanledningar enligt 107 §, der de i sig sjelfva äro välgrundade, böra afgöras efter det

subjektiva omdömet om föremålets större eller mindre "vigt". Jag medgifver icke heller, att ett missbruk ena gången må lemnas oanmärkt därför, att det år efter år upprepats, och andra gången därför att det förekommit blott en gång och sålunda tills vidare är "enstaka". Jag bestrider därför, att ett beslut om onyttig användning af statsmedel bör anses icke förtjena någon uppmärksamhet i det fall, då utgiften varit "obetydlig". Och om någons af lagen otvetydigt angifna rätt trädas för nära, håller jag icke före, att sådant är betydelselöst därför, att det möjligen kan visas eller åtminstone göras troligt, att han härigenom ej lidit någon skada.

"Vidare tillåter jag mig att framhålla, att hvem som betraktar de af konstitutionsutskottet hos Riksdagen anmälda anmärkningar såsom yttringar af fiendtlighet mot regeringen, såsom chikaner, såsom af tillfälliga anledningar eller personliga motiv orsakade s. k. "prickningar", visserligen visar sig helt och hållet missförstå hvad grundlagen åsyftar, och icke känna, huru utskottets granskningsäliggande under snart 80 års tid blifvit utöfvadt; men att denna uppfattning helt naturligt vunnit och skall vinna större utbredning, ju mer och ju oftare konstitutionsutskottets granskningsuppdrag synes hafva hvilat. När då en gång utskottet voterar en anmärkning, så är den frivola nyfikenheten genast till hands, icke för att diskutera sakfrågan, utan för att söka uppspära några särskilda, icke ur saken sjelf hemtade motiv, och en sådan tolkning, ehuru oberättigad, kan vara ganska ursäktlig. Allmänheten förvånar sig, att den eller den rikskunniga regeringsåtgärden icke föranledt ett ogillande uttalande, som den väntat och skulle funnit i högsta måtto berättigad; i stället ser den utskottet "bråka om en småsak". Den frågar sig: "hvad vill det säga, att myggan tages för hufvudet och kamelen får obehindradt passera."

Som herrarne finna, är denna reservation affattad ackurat som vore den skriven för detta tillfälle; men den var skriven år 1885 af herr Hedin. Efter de grundsatser, som der äro uttalade, är det som jag handlat, och jag är aldeles öfvertygad, att de öfriga konstitutionsutskottsledamöterna också hafva handlat derefter.

Det väckte min synnerliga uppmärksamhet, att bland dem, som instämde i det af herr von Friesen uttalade ogillandet, funnos några, som nyss stått här och klandrat utskottet, därför att utskottet icke gjort anmärkning mot en regeringsåtgärd, som bestått deri, att regeringen stadfäst ett af Riksdagen på grundlagsenligt sätt fattadt beslut. Herrarne skola väl inse, att det icke ligger mycken konsekvens i ett sådant uppträdande, om det ens finnes någon.

Emellertid, såsom herrarne behagade finna af utskottets utlåtande, är detta utlåtande, som det lyder, dikteradt af 8 ledamöter bland 20. Det har således 12 ledamöter emot sig. Huru detta har kommit till, det kan ju för somliga af herrarne, som ej varit med om något dylikt, förefalla litet underligt. Men det har skett på följande vis: först och främst voterades det om huruvida anmärkning skulle göras eller icke; och då blef det pluralitet — 12 röster — för att göra anmärkning. Sedermera blef det fråga om motiveringen. Då afhöllo sig de, som icke velat, att någon anmärkning skulle göras, från att deltaga i

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda protokoll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning af
de i staterådet
förda proto-
koll.

(Forts.)

diskussionen och voteringen derom. Och när det då kom till stycket, att de 12 skulle ena sig om motiveringen, var det pluraliteten bland dem, eller 8, som bestämde, att betänkandet skulle blifva sådant det nu blef. Det kan man naturligtvis icke säga något om. Det är ett faktum.

Här har talats om att konstitutionsutskottets betänkande skulle vara rigtadt mot Norge och norske mäns anställande i utrikesdepartementet. Jag skall då be att få påpeka, att pluraliteten inom utskottet icke velat göra någon sådan anmärkning alls. Och af de 8, som framställt anmärkningen, har ingen yrkat, att det anmärkta förhållandet skall ändras. Utskottet har erkänt, och äfven dessa 8 utskottsledamöter hafva erkänt, att norrmäns anställande i utrikesdepartementet är en af unionen föranledd oundviklig sak. Det är alltsammans. Ja, de hafva sagt, att det inom vissa gränser är "oundgängligen nödvändigt".

Att nu utskottet likväl betonat, att det står i strid mot 28 § regeringsformen, det är sant. Jag har ogillat detta och uttalat mig deremot i min reservation. Men faktum är, om herrarne läsa utskottets betänkande, att ingen af dem, som anfört detta motiv, har uttalat någon önskan, att förhållandet skulle ändras så, att hädanefter icke några norrmän skulle anställas i utrikesdepartementet.

Hvad de i detta fall hafva sagt, det är, att kabinettssekreteraren icke bör vara norrmän, och detta på den grund, att de ansett — hvad jag trodde och hvad herr utrikesministern nu visat vara origtigt — att kabinettssekreteraren skulle, i händelse af förfall för utrikesministern, vara sjelfskrifven föredragande i utrikesdepartementsärenden inför tillförordnad regering. Således tycker jag, att man icke så mycket behöfver tala om den saken.

Herr Darin sade, att den 28 § i regeringsformen generat mig. Det är helt enkelt icke sant. Jag tror för min del, att det som skett icke strider emot nämnda §. Om statsråden anklagades inför en riksrätt därför, att en norsk man förordnats till tjänsteman i utrikesdepartementet, så skulle enligt mitt förstånd riksrättens första fråga blifva: "Har han fått fullmakt?" I och med detsamma man svarade: "Nej, han har ingen fullmakt", skulle riksrätten säga: "Ja, då är stadgandet i 28 § icke här tillämpligt, ty det handlar blott om embeten och tjänster af den beskaffenhet, att Konungen fullmagter derå utfärdar."

Detta mitt uppfattningssätt är icke något nytt. Redan vid 1859 — 1860 årens riksdag fäste konstitutionsutskottet sin uppmärksamhet derpå och kunde därför icke säga, att Kongl. Maj:ts åtgärd att anställa två norrmän i utrikesdepartementet stred emot ordalydelsen, utan endast att den "ej stode i öfverensstämmelse med *andan* af föreskriften i 28 § regeringsformen". Men när det gäller att döma, då måste man döma icke efter den på mer eller mindre sannolika skäl förmodade meningen, utan endast efter den skrifna *ordalydelsen*. Om det annars i allmänhet gäller såsom en domarregel, att domaren skall döma efter dens mening, som lagen gjorde, så säger regeringsformen i 84 §, att "grundlagarne skola efter deras ordalydelse i hvarje särskildt fall tillämpas". Det kan därför aldrig det ringaste besvara mig att

läsa den 28 § regeringsformen och se detta ärende i ljuset deraf. Jag tror icke, att det strider mot ordalydelsen i regeringsformens 28 §, och därför kan det icke heller falla mig in att vilja vara med om en anmärkning från den sidan sedt.

Emellertid, hvad den andra saken beträffar, kan väl aldrig någon neka, att ifrågavarande utnämning — det må vara "ett utnämmande och förordnande" eller endast ett "förordnande" — är en *regeringshandling*. Hvad herr utrikesministern nämnde, att hans företrädare ett par gånger till och med utan Kongl. Maj:ts hörande för tillfället förordnat en norrman till — om jag minnes rätt — kabinettssekreterare, det hör naturligtvis icke hit. Det är något alldeles tillfälligt, som upphör om några dagar. Men här är fråga om förordnande af Kongl. Maj:t. Och hvarje förordnande, som sker af Kongl. Maj:t, är en regeringshandling. Det är alldeles omöjligt för mig åtminstone att komma ifrån, att det så är.

Enligt 7 § regeringsformen skall hvarje regeringsärende föredragas och afgöras i statsrådet med undantag af ministeriella ärenden och kommandomål. Och till ministeriella ärenden räknar den 32 § utnämmandet af ambassadörer eller sändebud vid de utländska hofven äfvensom tjenstemän vid beskickningarne, men *alldeles icke* utnämmandet af tjenstemän i utrikesdepartementet. Och just den omständigheten, att tvenne slag af utnämningar äro i regeringsformen framhållna, såsom de der skola ske i ministerielt statsråd, visar, att alla andra utnämningar, som göras af Kongl. Maj:t, skola ega rum i statsrådet.

Det är mig, som sagdt, alldeles omöjligt att komma ifrån detta. Herrarne må tycka, att jag tager miste, men det kan icke hjälpas — jag har den uppfattningen. Och jag tror icke heller, att någon af herrarne skall kunna vederlägga mig.

Men är det nu så, att detta är ett ärende, som skall afgöras i *statsråd* och som förr i världen lärer ha afgjorts i statsråd, ja, då kan man fråga: huru är det möjligt, att en motsatt praxis kunnat utveckla sig? Herr Johnsons i Torsberg har i sin reservation lemnat en förklaring, och hans excellens herr utrikesministern har här gifvit en annan. Hvilkendera som är riktig, vet jag icke. Hans excellens sade, att det från hans sida endast var en gissning. Och större värde har väl icke heller herr Johnsons antagande.

Emellertid — man må taga den ena förklaringen eller den andra — kunna herrarne icke undgå att finna, att det icke öfverensstämmer med svensk grundlag, att ett embete besättes i svenskt statsråd, när det är en svensk man, men i ministerielt statsråd, när det är en norrman, som utnämnes. Låt då både svensken och norrmannen utnämnas i ministerielt statsråd, det har jag icke något emot, om man vill betrakta utrikesdepartementet såsom unionelt. Eller låt dem båda utnämnas i svenskt statsråd. Men låt icke i ena fallet utnämningen ske i svenskt och i det andra i ministerielt statsråd.

Det var därför visserligen mer än "en fyndig anmärkning" — såsom hans excellens herr utrikesministern uttryckte sig — då jag i min reservation sade, att under sådana förhållanden, som nu praktiseras, måste det på förhand, *innan* ärendet kommer inför Konungen, vara

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.

(Forts.)

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.

(Forts.)

afgjordt, hvilken som skall hafva platsen, emedan, om det blir en svensk, förordnandet skall ske i statsråd, men om det blir en norrman, i ministeriel konselj.

Men *huru* skall ett sådant afgörande grundlagsenligt kunna ske? Och *hvar* skall det ske? Hans excellens sade: man afgör först saken i statsrådsberedningen. — Grundlagen känner icke till någon statsrådsberedning med afgörande rätt. Han sade vidare, att sedan statsrådsberedningen är hållen, talar naturligtvis utrikesministern med Hans Majestät personligen. Men ett personligt konfererande mellan Konungen och utrikesministern är icke något statsråd, icke heller någon ministeriel konselj, utan något alldeles privat, som icke alls faller inom ramen för grundlagens stadganden. Derfor är det alldeles omöjligt att inför Konungen — och "inför Konungen" är något helt annat än "inför Hans Majestät personligen" — något jemförande af en svensk och en norsk mans meriter skall kunna förekomma, eftersom begges sak icke kan föredragas inför samma forum.

Jag är hans excellens synnerligen tacksam för det utmärkta sätt, hvarpå han från sin ståndpunkt förklarar saken; och jag var en af dem, som ropade bravo, när han slutat sitt anförande — det kan jag gerna tala om. Men det skall hans excellens veta, att icke har han grundlagen på sin sida, det är då ett, som är visst.

Hvad denna sida af saken beträffar, torde herrarne för öfrigt af utskottets betänkande — de af herrarne nemligen, som läst detta betänkande, ty jag har tyckt mig finna, att det är många, som icke läst det, utan hemtat sin kunskap eller rättare: sin opinion om dess innehåll ur tidningarna — hafva funnit, att så godt som hela utskottet är enigt i den åsigten, att grundlagen blifvit öfverträd. De 8, som dikterat betänkandet, äro det. Jag, Boëthius och Liljeholm, som skrivit särskilda reservationer, hafva också anmärkt detta. De tre reservanterna, Barnekow, Olsson i Åttersta och Pettersson i Österhaninge, säga: "äfven vi hafva ansett, att *härutinnan en afvikelse från gällande grundlag egt rum*", och att "det anmärkta förfaringssättet *uppenbarligen saknar stöd i rikets grundlag*". Men på grund af praxis vilja de icke göra någon anmärkning.

Kommer jag så till herrar Dahn och Andersson. De hafva yttrat, att utnämning af en norrman inom utrikesdepartementet "*ej kan ega rum utan lagöfverträdelse*", vare sig förordnandet sker enligt § 28 i statsrådet eller enligt § 11 i ministeriel konselj". Således de erkänna också, att det är i strid mot grundlagen.

Herr Johnsson yttrar intet bestämdt, men säger: "Jag vill gerna medgifva, att *sistnämnda form* (d. v. s. statsråd) *för dylika utnämningar är att föredraga* framför ministeriel konselj, då i förra fallet nödig kontroll öfver ärendenas behandling derigenom vinnes." Det kan väl ej heller förnekas, att kontrollen öfver ärendenas behandling blir ofantligt mycket större, när dessa ärenden behandlas i fulltaligt statsråd, än när de behandlas i ministeriel konselj. Således, alla dessa utskottsledamöter erkänna, att det strider mot grundlagen, fastän somliga af en eller annan anledning icke vilja vara med om någon anmärkning.

Så kommer äntligen herr Darin med sin *ridiculus mus*, som saknar fortkomstledamöter och som jag icke anser mig behöfva bemöta. Han är den ende, som finner allt vara i sin ordning. Han ville också inom utskottet göra detta ärende till ett ministerielt mål, hvaremot jag anmärkte, att man lika gerna kunde göra det till ett kommandomål; ty det är lika mycket det ena som det andra.

Ja, nu kan man fråga, huru det har varit möjligt, att detta kunnat fortgå oanmärkt så länge, som det gjort.

Som herrarne behagade finna, visade hans excellens herr utrikesministern, att den upplysning, som greffe Manderström i tiden lemnade Riksdagen, icke var korrekt. Och det var i sanning ett mycket betänkligt meddelande, att en ledamot af regeringen lemnat Riksdagen en upplysning, som icke var korrekt. Emellertid visste jag på förhand, att så var. När jag omnämde densamma i min reservation tillade jag därför, att det var en uppgift, hvars riktighet konstitutionsutskottet ej haft tillfälle att kontrollera. Jag ville också, att samma anmärkning skulle inflyta i utskottets betänkande, och det höll på att blifva förhållandet, men det blef icke så.

Emellertid har denna praxis, enligt hvad jag kan fatta, varit för konstitutionsutskottet hittills obekant. Det är visserligen märkvärdigt, att den *kunnat* vara det så länge, men jag är alldeles öfvertygad, att den *varit* obekant för konstitutionsutskottet. Herr Hedin sade, att den icke varit obekant för honom; och jag får erkänna, att den också *måste* hafva varit bekant för friherre Åkerhielm, hvilken, om jag minnes rätt, var ordförande i konstitutionsutskottet några år. Men *det* som en *ledamot* af konstitutionsutskottet vet, får man icke säga att *konstitutionsutskottet* vet, för så vidt icke denna ledamot bragt saken på tal inom utskottet. Jag kan försäkra, herr talman, att jag vet mycket, som konstitutionsutskottet icke kan sägas veta; och det vore väl märkvärdigt att komma och säga, att därför att jag vet det, så vet konstitutionsutskottet det. Jag vill också hemställa till den, som det kan, att ur konstitutionsutskottets protokoll visa fram, att någon bragt denna fråga på tal inom utskottet. Hvad som är säkert är, att ingen bragt frågan på tal inom Riksdagen.

För att få visshet i denna besynnerliga fråga reste jag och besökte en före detta mångårig ledamot af konstitutionsutskottet, och han sade, att han aldrig haft någon aning om, att dessa norrmän tillsatts i ministeriel konselj. Jag frågade då: "Huru är det möjligt, när ni läst statsrådsprotokollen och sett, att i dem icke förekommit någon handling angående norrmäns utnämmande, om hvilkas utnämmande ni ändock måst hafva haft medvetande?" "Ja", svarade han, "det vet ni sjelf, huru det går till, då man läser statsrådsprotokollen i utskottet." Nå ja, herr talman, det der är en historia för sig. "Men i alla fall", tillade han, "vet ni, att man har nog att taga reda på hvad som står i dessa protokoll; att hålla reda på hvad som *icke* står i dem är nästan för mycket begärdt". Ja, herr talman, så förhåller det sig med den saken.

Men hvad innebär nu en sådan anmälan som den jag i min reservation föreslagit. Jag kan försäkra, att jag icke gjort något annat

Angående
fullbordad
granskning a
de i statsrådet
förda proto-
koll.

(Forts.)

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
födda proto-
koll.
(Forts.)*

än *det*, som jag ansett vara min ovilkorliga pligt. Skulle jag dervid lag åberopa mig på någon statsrättslärare, så skulle det vara herr Hedin, som i de af mig nyss upplästa orden sade, att konstitutionsutskottet icke har rättighet att utöfva sin kontrollerande verksamhet, när sådant faller utskottet in, men låta bli, när utskottet finner sådant lämpligt.

Emellertid, som jag sagt, har jag gjort min pligt, och för min enskilda del vill jag alldeles icke vara med om, att Riksdagen skall ingå med någon skrifvelse till Kongl. Maj:t. Men uti min reservation har jag sagt hvad jag åsyftat, nemligen att förhållandena böra ändras, så att, vare sig en svensk eller en norрман anställs i utrikesdepartementet, deras utnämning må ske på lika sätt: antingen i ministeriel konselj eller i svenskt statsråd, ja, hvarför icke sammansatt sådant, om man så vill.

Det är stor skilnad, om anställandet sker i statsrådet i stället för i ministeriel konselj. I förra fallet sker det under kontroll af hela svenska regeringen och kommer äfven under kontroll af Riksdagen, därför att alla statsrådsprotokoll *skola* lemnas ut till granskning af konstitutionsutskottet, medan deremot ministeriella konseljens protokoll icke lemnas ut och icke heller kunna af utskottet fordras i andra än vissa bestämda fall, som äro allmänt kända och som konstitutionsutskottet sjelft gifver direkt anvisning på hvarom de handla.

Är det så, att Riksdagen nu vill uttala, att det ifrågavarande förfarandet, ehuru det står i strid med grundlagen, må fortfara utan anmärkning, så skall Riksdagen derigenom icke göra annat än gifva regeringen fullmakt att gå ifrån grundlagarne, när regeringen finner sådant lämpligt. Nå ja, vill Riksdagen det, så gerna för mig; men jag trodde aldrig, att Andra Kammaren skulle vilja gifva regeringen en sådan fullmakt, utan att den skulle vilja följa den regeln, att grundlagarne skola hållas uppe, och att konstitutionsutskottet bör och skall se upp med grundlagarne och deras efterlefnad.

Jag skall, innan jag slutar, be att få tacka hans excellens herr utrikesministern för de ord han uttalade, när han sade, att enligt hans mening konstitutionsutskottet fyllt sin pligt. Ja, det är hvad utskottet har gjort och hvad jag har gjort. Sedermera har hans excellens fyllt sin, och det på ett utmärkt sätt. Nu må också kammaren fylla sin; och man får då se, huru det slår ut. För min del önskar jag naturligtvis hellre, att hela motiveringen ogillas, än att dess första del skulle godkännas.

Herr Liljeholm: Herr talman! Då jag hörde den store grundlagstolkaren herr Darin, erinrade jag mig lifligt en berättelse, som jag för några år sedan läste i tidningarna, angående en räddningsbragd på vestkusten. Det var fyra damer och en herre från Stockholm, sades det i berättelsen, hvilka togo sig en morgonpromenad vid hafsstranden. Då fingo de se en ung qvinna, som bar ett barn på armen, vada ut i vattnet. Underliga tankar började röra sig hos de på stranden varande damerna och med fyrstämmit tal uppmanade de hjälten i denna historia att göra sin pligt eller med andra ord förhindra utförandet af ett groft brott. Och utan betänkande, såsom det

heter i alla räddningshistorier, kastade han af sig rocken och störtade efter alla konstens regler hufvudstupa i hafvet. Ögonblicket var spännande, men o fasa, vattnet var endast några decimeter djupt, och det hade han icke lagt märke till. Han kraflade sig upp ur vattnet, men med mun och näsa fulla af otyg från beröringen med hafsbotten. Innan han hunnit befria sig derifrån, var den misstänkta qvinnan med barnet redan på det torra. En vindstöt hade ryckt hufvudbonaden af barnet och kastat densamma ut i vattnet och hon gick för att uppfånga den. Ja, det är slutet på den historien. Jag tror, att herrarne kunna tillämpa den utan några kommentarier af mig.

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)*

Af min vid betänkandet fogade reservation framgår, hvilken ställning jag intager till den föreliggande frågan. I likhet med herrar Boëthius och Waldenström har jag bestridit, att herr von Dittens egenkap af norrman skulle upptagas såsom skäl till anmälan för Riksdagen. Jag har därför yrkat, att detta motiv skulle spärlöst försvinna ur betänkandet, enär jag ansett, att detta icke har med saken att skaffa. Då liknande förhållanden förut varit Riksdagen bekanta, men Riksdagen icke gjort någon anmärkning deremot, anser jag, att konstitutionsutskottet icke haft skäl att nu upptaga detta faktum i sin motivering. I denna sak instämmer jag till alla delar med de två närmast föregående talarne.

Beträffande det andra motivet för anmälan, har jag icke, så gerna jag än velat, kunnat undgå att finna, att det ifrågavarande förfarandet står i strid med regeringsformens § 7. Der står nemligen, att regeringsärenden, med undantag af sådana, som höra till §§ 11 och 15, skola afgöras i *statsrådet*. Och enligt mitt enkla förstånd är frågan om herr von Dittens förordnande till kabinettssekreterare ett sådant regeringsärende, som skolat afgöras i statsrådet och icke, såsom herr Darin sökt göra gällande, ett regeringsärende, som skall afgöras enligt § 11 regeringsformen. I denna § säges, att ministeriella mål äro sådana ärenden, som angå rikets "förhållande till främmande magter". Huru man kan hänföra ett förordnande inom ett svenskt embetsverk till regeringsärenden, som angå rikets förhållande till främmande magter, kan jag icke fatta. Jag skall därför äfven i detta afseende ansluta mig till hvad herr Waldenström yttrade.

De af herrar Boëthius och Waldenström åberopade dechargebetänkandena från åren 1885 och 1892 hafva icke heller för mig varit obekanta. I nämnda betänkande säges, att *praxis*, vore den ock hundraårig, icke kan få kraft af lag. Jag har i dag med förvåning hört, att åtskilliga bland de herrar, som varit med om dessa uttalanden, numera ändrat åsigt, men jag för min del kan det oaktadt icke komma till annan slutsats, än att det ifrågavarande förordnandet i *ministeriel konselj* står i strid med grundlagen.

Jag har emellertid icke något yrkande.

Herr Ivar Månsson: Herr talman! Mina herrar! Jag skall be att i denna efter min uppfattning mycket viktiga och ömtåliga sak få säga några ord.

Våra grundlagar äro, i den form, i hvilken de nu äro fattade,

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

såsom vi veta, tillkomna år 1809, således några år innan unionen med Norge tillkom. Det är alldeles tydligt, att, då ingen mera genomgripande reform af grundlagarne sedan dess egt rum — det är då, säger jag, för mig och, efter hvad jag tror, för de flesta här i kammaren tydligt, att det skall vara svårt att i allo tillämpa dessa grundlagsstadganden, då det gäller unionella förhållanden. Vi hafva nu här i dag från skilda håll hört uttalas, och jag tror, att vi alla äro ense derom, att det är nödvändigt att utnämna norrmän till innehafvare af tjenster i utrikesdepartementet. Vi hafva vidare hört, att så har skett under 75 år och äfven de af konstitutionsutskottets ledamöter, som yttrat sig i frågan, hafva erkänt, att saken i praxis vunnit sådan stadga, att de egentligen icke haft något att deremot invända. Till en början förordnades nu dessa tjänstemän i statsrådet, men vid 1859—1860 års riksdag gjordes en anmärkning derom, att det icke var rätt, att dessa tjänstemän förordnades i statsrådet. Efter det man diskuterat härom och derunder starka protester framkommit emot detta sätt för norrmännens utnämning till ifrågakvarande tjenster, fann den dåvarande utrikesministern skäligt vidtaga den förändring i ditillsvarande praxis, att utnämningen skedde i ministerielt statsråd. Detta började tillämpas år 1862 och har sedan dess, således under en tid af 38 år, oafbrutet fortgått. Nu säger man, att det icke är riktigt, att så sker. Men, mina herrar, när det kunnat fortgå under så lång tid, utan att anmärkning gjorts deremot, är det då skäl att gå till väga på det sätt, som här nu föreslås, är det skäl att man då säger, att dessa statsråd, som tillrådt Konungen en dylik åtgärd, icke hafva iakttagit rikets sannskyldiga nytta, och tala om tillämpningen af 107 § regeringsformen genom att hos Konungen anhålla, att han ville ur statsrådet och från embetet skilja dem, som tillrådt honom detta. Jag kan icke se att sådant skulle vara rätt. Då nu denna praxis följts i 38 år, måste det väl vara förlåtligt, om jag så får säga, att äfven Konungens nuvarande rådgifvare fortsatt med densamma, i synnerhet som det väl af ingen, så vidt jag hört, blifvit bestridt, att det icke skulle vara nödvändigt att använda norrmän i utrikesdepartementet. Ja, jag hörde till och med herr Waldenström säga, att han erkände, att detta vore oundgängligen nödvändigt. Men, mina herrar, huru skall det då gå till att tillsätta dessa tjänstemän, om man hvarken får utnämna dem i ministerielt eller i vanligt statsråd?

Man har nu klandrat denna utnämning. Alla erkänna dock betydelsen deraf att norrmän användas i utrikesdepartementet. Vi hafva vidare från statsrådsbanken hört, att denne man var den mest skicklige, som fans. Skulle det då vara riktigt att förbjuda hans utnämning, därför att han var norrman? Skulle man då icke hafva fått följa den praxis, som förut utan anmärkning tillämpats? Jag anser, att denna utnämning alldeles icke är värd klander, utan efter min uppfattning är den tvärtom värd beröm, och genom densamma har just rikets sannskyldiga nytta blifvit iakttagen. Ty hade denne man blifvit tillbakasatt, därför att han är norrman, skulle det helt visst i broderlandet hafva uppväckt en misstämning, som ingalunda varit gänelig, helst under nu rådande förhållanden.

Nu säger man vidare, att, om konstitutionsutskottet icke skulle få göra en sådan framställning, som här är gjord, konstitutionsutskottets granskningsrätt tjenar till ingenting, och att det icke vidare skulle kunna sägas ega denna rätt. Ja, dermed är nog ingen fara. Frågan är endast *hvad* man i detta afseende skall göra. Konstitutionsutskottet eller enskilde ledamöter inom detsamma ha nog i hvarje fall rätt att göra sina anmärkningar, men kammaren eller Riksdagen har också rätt att gilla eller ogilla dem.

Efter min uppfattning hade det, då nu konstitutionsutskottet i högre grad än vanligt fäst uppmärksamheten vid denna sak, varit riktigt, att utskottet kommit fram med ett förslag till grundlagsförändring i detta afseende. Hvar och en måste väl dock medgifva, att riket skulle hafva haft mera gagn häraf, än deraf att man nu kommer och säger, att de personer, som tillrådt Konungen att vidtaga denna utnämning, icke skulle hafva iakttagit rikets sannskyldiga nytta och att de därför måste aflägsnas. Mina herrar, jag tror icke, att det är möjligt att vara med om något sådant, som här föreslås.

Jag kan slutligen icke undgå att något inlåta mig på sjelfva inbörden af denna fråga, ty det är nästan omöjligt att komma ifrån detta. Hvarför har icke konstitutionsutskottet nöjt sig med att, såsom vanligen sker, när utskottet granskar statsrådsprotokollen, hålla sig till dessa protokoll för tiden från den 15 januari ett år till den 15 januari följande år, utan nu utsträckt sin granskningsrätt till detta protokoll för den 28 februari 1900? Det är tydligt, att orsaken hertill måste vara alldeles exceptionel. Nu har det sedan lång tid tillbaka varit praxis att förordna norrmän till tjänstemän inom utrikesdepartementet, så att i sjelfva saken låg sålunda ingenting egendomligt. Min uppfattning är således den, att man icke kan dölja för sig, att man helt enkelt velat draga fram denna sak, och jag får då säga, att jag anser, att det varit synnerligen oklokt att just nu komma fram med detta. Att man på detta sätt uttalat sig emot denne norrmans utnämning är något, som skall helsas med största tillfredsställelse på visst håll i Norge. Man skall der få anledning att säga: nu ser ni *hvad* svenskarne egentligen tänka; de bjuda oss, att en norрман skall kunna vara utrikesminister, men nu, när det dock endast är fråga om en kabinettssekreterare, ser man hur det är. Tror man icke, att detta skall blifva en käpphäst, som flitigt skall användas vid de nya valen? Nej, mina herrar, jag tror, att det skulle hafva varit klokt, om detta förslag uteblifvit, och jag tycker att vi borde hafva nog besinning att icke vilja bidraga till att vidga klyftan mellan broderlanden, utan snarare tvärtom.

Det kunde ju vara temligen likgiltigt, hvilket yrkande här göres, men för att denna kammare må intaga så långt afstånd som möjligt från denna politik och den anmärkning, som här framstälts, anhåller jag, herr talman, att få förena mig med herr von Friesen i hans yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Andersson* i Öhrstorp, *Petersson* i Dänningelanda, *Eriksson* i Bäck, *Högstedt* och *Vahlgren*.

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

Herr Ernst Carlson: Herr greve och talman! Mina herrar; När jag begärde ordet, var det väsentligen för att påvisa vissa oegentligheter och inkonsekvenser i de framställningar, som både skriftligen och muntligen blifvit gjorda af de tre ärade reservanter från denna kammare, herrar Waldenström, Boëthius och Liljeholm, hvilka kommit till samma slut eller nästan samma slut som konstitutionsutskottet. Men dessa herrar måtte sjelfva hafva insett inkonsekvenserna i sina påståenden, ty de hafva icke framställt något yrkande om att kammaren skulle besluta i enlighet med hvad de i sina reservationer förordat.

Då alltså icke något yrkande från reservanternas sida framkommit och då såväl utskottets som herrar reservanternas bevisföring redan blifvit genom klara och öfvertygande framställningar från statsrådsbänken och stockholmsbänken alldeles söndermulad, skall jag vid denna framskridna middagstimme icke vidare upptaga kammarens tid, utan inskränker mig till att i hufvudsak instämma i de välbetänkta ord, som yttrats af den föregående ärade talaren på skånebänken, herr Ivar Månsson.

I afseende å yrkande har jag, herr talman, redan förenat mig i det af herr von Friesen framställda.

Herr Höjer: Herr talman! Mina herrar! Jag skall gratulera den högt aktade representanten från Upsala till hans förändring i uppfattningen af 106 och 107 §§ i vår regeringsform. Han har nemligen nu kommit till en väsentligt olika uppfattning mot den, som han hade vid 1892 års riksdag. Då var hans oföргripliga mening, att alla lagstridigheter, gröfre eller ringare, som af regeringen eller någon medlem af densamma blifvit begångna, skulle beifras efter § 106 i regeringsformen, och han anförde då såsom sin stora auktoritet en man, som är en auktoritet äfven för mig, nemligen Hans Järta, hvilken man kan förmoda nu från sin höga olymp med djup grämselse ser en af sina goda lärjungars affall. Jag skall emellertid, med afseende å hvad herr Boëthius sedan nämnde, be att få fästa hans benägna uppmärksamhet derpå, att han icke, med den modifikation han nu gjort, kommer ifrån alla svårigheter. Det gäller nu för honom att draga upp skillnaden mellan grofva grundlagsbrott och mindre svåra föргripelser mot grundlagarne. Det gäller för honom, såsom medlem af konstitutionsutskottet, att se till, hvilka regeringshandlingar äro sådana, att man kan säga, att vid dem funnits uppenbar afsigt hos vederbörande att kränka grundlagen, och att då anmärka dessa till åtal enligt 106 § regeringsformen, och med afseende å hvilka *mindre* svåra lagöfverträdelser § 107 skall tillämpas. För mitt enkla förstånd finnes icke någon möjlighet att på ett säkert sätt bestämma, huruvida en tillämpning af § 106 eller 107 § skall ske.

Jag vill vidare fästa hans särskilda uppmärksamhet på något, som för oss är synnerligen viktigt, nemligen att § 107 blifvit under de sista årtiondena tillämpad på olika sätt. Ett sätt för dess tillämpning har, såsom vi alla veta och herr Boëthius säkerligen lika bra som någon af oss, varit det, att konstitutionsutskottet i de fall, der det ansett sig hafva skäl dertill, till Riksdagen gjort en naken anmälan

om den eller den regeringshandlingen och med en sådan anmälan icke kunnat afse något annat än hvad doktor Sandberg vid 1859—1860 års riksdag uttalade, nemligen att konstitutionsutskottet må, då sådana *grofva* förseelser, som i §§ 106 och 107 äro omförmälda, icke förefinnas, "anmärka åtgärder, som anses vara mindre lämpliga, anmäla de tillfällen, då någon uraktlåtenhet synes hafva förekommit, påpeka begångna misstag m. m. och framlägga allt sådant för Riksdagen, icke för att få dessa rätt ursäktliga fel bestraffade enligt §§ 106 och 107, utan att *de må för framtiden blifva rättade och kunna undvikas*". Det är denna tillämpning af 107 § regeringsformen, som skett t. ex. åren 1891, 1892, 1893 och 1894 och äfven långt förut. Om konstitutionsutskottet vid denna riksdag hade valt *detta* sätt att tillämpa 107 § regeringsformen, hade jag för min ringa del visserligen icke kunnat vara alldeles belåten, men jag skulle då hafva saknat flere af de skäl, som göra, att jag nu måste vara högst missbelåten med konstitutionsutskottets tillvägagående. Nu har nemligen utskottet valt det andra, det svårare sättet att tillämpa § 107 regeringsformen, i det att utskottet förklarar och för Riksdagen *tillkännagifvit*, att, såsom det heter i § 107 regeringsformen, regeringen "icke iakttagit rikets samskyldiga nytta och att den föredragande icke med oveld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat." När konstitutionsutskottet i slutet af sin motivering med användande af dessa 107 paragrafens ordalag kommit fram med ett sådant tillkännagifvande, synes det mig fullkomligt klart, att konstitutionsutskottet varit af den oförgripliga meningen, att Riksdagen *borde*, på sätt i 107 § står skrivet, ingå med en skrifvelse till Konungen och anmäla, att Riksdagen önskade, att Konungen ville ur statsrådet och från embetet skilja den eller dem, mot hvilka anmärkningen blifvit gjord. Då utskottet yttrat sig på sätt betänkandet ger vid handen, *måste enligt min* uppfattning utskottets mening hafva varit sådan, som jag antydt, och att detta står i öfverensstämmelse med statsrättslärares uppfattning af tillämpningen utaf 107 § regeringsformen, derom kan icke råda den ringaste tvekan. Men jag vill då till en hvar af kammarens ärade ledamöter hemställa, om det kan finnas någon rim eller reson deri, att Riksdagen skulle skriva till Konungen och begära vederbörande rådgifvares entledigande på *den* grund, att dessa i ett enstaka fall rådt att tillämpa en *konstitutionel praxis*, som, låt vara att den står i strid med ett grundlagsbuds orådalydelse, dock har haft för sig 75 års häfd.

För öfrigt begriper jag icke, hur konstitutionsutskottet har menat, att regeringen skall gå till väga. Icke duger det att afgöra dessa saker i ministeriel konselj; det har inuevarande års Riksdag förklarar. Icke duger det, att förordnandet sker i statsrådet; det har 1859—60 års konstitutionsutskott uttryckligen gjort gällande, och det har äfven majoriteten inom konstitutionsutskottet år 1900 gått in på, då det talar om 28 § regeringsformen. Ännu mindre torde det väl vara konstitutionsutskottets mening, att förordnandet skall ske i unionelt statsråd, då åtminstone formaliter utrikesdepartementet är ett utslutande *svenskt* statsdepartement, och ändock säga konstitutionsutskottets alla ledamöter, att det icke blott är nyttigt, utan rent af

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.

(Forts.)

nödvändigt att förordna norrmän till tjenstemän i utrikesdepartementet. Hur i all rimlighets namn skall då ett dylikt förordnande ske, när det enligt konstitutionsutskottets mening icke får ske på något af dessa sätt?

Jag finner för öfrigt det å konstitutionsutskottets sida i högsta grad beklagligt och olämpligt — i det fallet instämmer jag med min ärade vän, herr Ivar Månsson i Trää — att just under nuvarande förhållanden komma fram och förorda en åtgärd, som ovilkorligen måste missuppfattas på den andra sidan Kölen, komma fram med ett konstitutionsutskottsbetänkande, som är af den art, att man skulle nästan kunna tro, att det hade blifvit på förhand bestäldt af den yttersta norska venstern.

Nu har det anmärkts af någon, jag minnes icke hvem, att det vore betänkligt, om kammaren lade detta betänkande med ogillande till handlingarna. Jag vågar dock vara af en annan mening och skall be att få fästa kammarens uppmärksamhet uppå, att vi hafva föregångare i detta fall. När det likartade, men dock till innehållet icke på långt när så svåra konstitutionsutskottsbetänkandet vid 1859—60 års riksdag, hvori framställdes den anmärkning, om hvilken så mycket talats i dag, föredrogs hos Sveriges ridderskap och adel, gjordes yrkande, att detta betänkande skulle med ogillande läggas till handlingarna. Det blef ock ridderskapets och adelns beslut med 98 röster mot 57. Och jag hoppas i det längsta, att det skall finnas majoritet och en ganska stor majoritet i denna kammare, som skall följa det lystringsord, hvilket för en stund sedan gafs af herr von Friesen, i hvilken yrkande jag ock för min del instämmer.

Herr Darin: Herr talman! Jag skall icke bemöta allt hvad mot mig personligen yttrats på grund af mitt föregående anförande, då jag finner det helt naturligt, att de ifrågavarande utskottsledamöterna känt sig berörda af de hårda ord, jag uttalade. Ty sådana *har* jag uttalat, men jag har gjort det, därför att jag ansett saken kräfva dem. Jag skulle blott i parentes vilja säga, att jag undrar icke på att deras känslighet är större än annars efter de intressanta omständigheter, dessa utskottsledamöter nyss varit med om.

För att säga några ord angående ett par punkter af saklig beskaffenhet skall jag dock be att få taga kammarens tid i anspråk.

Jag skulle önska — det är det enda jag har att invända mot herr Boëthius — att han besvarat den direkta fråga, jag stälde till honom angående den skilnad, han uppställer mellan uttrycken *grundlagsvidrig* och *inkonstitutionel*. Denna frågas besvarande är af allra största vikt för att fatta hans reservation.

Beträffande herr Waldenström skall jag säga, att det väckt min stora förvåning, att han, likasom ock herr Liljeholm, ansett det vara tillbörligt att här beröra saker, som de säga hafva förekommit inom konstitutionsutskottet. Jag anser mig icke hafva rättighet att förfara på det sättet. Jag har i mitt anförande i dag uteslutande hållit mig till hvad kammaren är i tillfälle läsa i konstitutionsutskottets memorial, men dessa två herrar hafva ansett lämpligt att beröra saker, som

skola hafva förekommit *inom* utskottet. Om jag skulle göra det-samma — jag vill blott säga så mycket — som dessa två herrar, skulle denna kammare häpna. Men min pligt förbjuder mig det. Dessa herrar hafva sagt, att jag hänfört mig till § 11 i regeringsformen med afseende å denna fråga. Jag ber då blott, att herrarne ville hafva godheten se efter i betänkandet, om någonting dylikt der förekommer.

Vidare hafva dessa herrar sagt, att utskottet icke åsyftat den påföljd, som 107 § afser, och att jag i min reservation skulle hafva tillagt utskottet denna afsigt. Jag har icke dömt om utskottets afsigt. Jag har endast yttrat, att jag icke kunnat biträda utskottets beslut, emedan en anmälan enligt § 107 *kan* leda till den påföljd, som nu är i fråga. Således måste konstitutionsutskottet hafva antagit, såsom jag sagt, att Riksdagen möjligen skulle vara benägen att till Konungen göra en hemställan af det innehåll, som i § 107 säges. Utskottet har därför ansett sig pligtigt att bereda Riksdagen den möjligheten. Men det är *detta* jag icke velat vara med om.

Herr Waldenström pådiktade mig någonting, som jag icke sagt. Naturligtvis är det för mig viktigt att bemöta honom i en sådan punkt. Han sade, att jag tillagt hans reservation två motiv. Jag har tillagt majoritetsmajoritetens framställning två motiv. Men jag har sagt, att de herrar från denna kammare, som biträdt denna framställning, anfört blott ett motiv, med undantag af herr Boëthius, som anfört altfannat.

Jag skall icke inlåta mig på det sätt, hvarpå herr Waldenström velat tolka § 28. Om herrarne vid hemkomsten från detta plenum eller sedan protokollet en gång blir tillgängligt behaga jemföra hvad herr Waldenström uttalat med hvad denna paragraf innehåller särskildt beträffande de förordnanden, som der nämnas, skola herrarne kanske finna anledning att icke fästa synnerligt afseende vid hvad han i sin reservation rörande den saken anfört.

Herr talman! Jag har ingenting vidare att tillägga.

Herr Johnsson: Ehuru denna diskussion redan upptagit mycket af kammarens tid, ber jag dock om talmannens tillstånd att få göra ett par erinringar.

Icke mindre än tre af konstitutionsutskottets ledamöter hafva egnat de ledamöter af denna kammare, som tillhörde utskottet år 1892, den uppmärksamheten att åberopa en reservation, som dessa ledamöter voro med om att då afgifva. Och då jag instämt i nämnda reservation, nödgas jag, på det icke en eller annan af kammarens ledamöter skall tro, att den fråga, som då förelåg, skulle på något sätt vara analog med den nu förevarande, erinra, att Kongl. Maj:t den 10 juli 1891 i ministeriel konselj fastställt stater dels för beskickningarnas traktamenten och för militärattachéer, dels för expektanslön och pensionstagare från kabinettskassan. Denna fråga ansågo 1892 års konstitutionsutskotts ledamöter från denna kammare vara af beskaffenhet att föranleda en anmälan till Riksdagen. Vi ansågo nemligen i detta afseende, att det förefans bestämda grundlagsstadganden, som

*Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådets
förrda proto-
koll.
(Forts.)*

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

man icke borde eller med god vilja kunde öfverträda vid behandling af frågor angående utgifter af ifrågavarande slag och fastställande af stater, hvilka skola enligt grundlagens tydliga bestämmelser handläggas i statsråd, då fråga är om utgifter, som blott beröra Sverige; och då de beröra Sverige och Norge, skola de behandlas i sammansatt statsråd. Det förefans således icke något som helst skäl att afvika från dessa bestämmelser och behandla frågan i ministeriel konselj. Och det var på denna grund, som vi med skäl ansågo, att Kongl. Maj:t förfarit grundlagsstridigt och att en anmälan till Riksdagen derom borde göras. Men kunna väl herrar Waldenström och Boëthius i förevarande fall peka på ett grundlagsbud, som är fullt tillämpligt, och derigenom ådagalägga, att de statsråd, som tillstyrkt den ifrågavarande utnämningen, uraktlåtit att använda den form för utnämningen, som grundlagarne utstaka? Kunna de detta, då skall jag obetingadt instämma i deras uttalande. Den frågan är emellertid af så många talare här i kammaren redan berörd, och det är till full evidens bevisadt, icke allenast af hans excellens herr utrikesministern, utan jemväl af åtskilliga andra talare, att ett dylikt grundlagsbud *icke* förefinnes, och jag skall icke upprepa hvad som i det afseendet sagts. Ty se vi endast på grundlagen, skulle det vara lagstridigt, vare sig saken behandlats i ministeriel konselj eller statsråd. Det är ock af denna anledning och då frågan enligt utskottets erkännande är af unionel beskaffenhet, som jag ansett, att någon som helst anmärkning i förevarande fall icke med fog kan framställas.

Den andra fråga, som jag ville beröra, angår det af herr Waldenström gjorda uttalande, att konstitutionsutskottet ej haft reda på, att Kongl. Maj:t i ministeriel konselj utnämnt norske män till befattningar i utrikesdepartementet. Jag föreställer mig, att kammaren ej gerna kan hafva denna låga tanke om konstitutionsutskottet, att detta utskott allt sedan år 1860 skulle hafva saknat kännedom om, att norske män i dylik konselj förordnats till befattningar i utrikesdepartementet. Jag skall emellertid ej inlåta mig på eller yttra mig angående utnämningar under den tid, då jag ej varit ledamot af konstitutionsutskottet. I förbigående kan jag dock återropa hvad hans excellens herr utrikesministern yttrade derom, att konstitutionsutskottet år 1877 vid behandlingen af då väckt motion påpekade det förhållande, att strängt taget enligt befintliga grundlagsbestämmelser en utnämning i ifrågavarande afseende ej kunde ega rum, men konstitutionsutskottet medgaf då, att man måste rätta sig efter omständigheterna och taga hänsyn till de förhållanden, som påkallas af unionen med Norge.

Jag skall sålunda endast återropa ett par tillfällen under den tid jag deltagit i konstitutionsutskottets förhandlingar, då utskottet berört nu förevarande fråga. Det eua var år 1891, då Kongl. Maj:t framlade särskilda propositioner om ändring af 11 paragrafen regeringsformen och 5 paragrafen riksakten. Vid behandlingen af dessa propositioner hade utskottet att öfverväga, huruvida det förefans giltiga skäl för Kongl. Maj:ts framställning. Denna afsåg den förändring i nämnda grundlagsstadganden, att ministeriella mål jemväl skulle kunna handläggas i statsrådet. Utskottet genomgick då alla de bestämmelser,

som ansågos beröra de unionella förhållandena, och bland flera frågor, som utskottet då ansåg böra förekomma till ändring samtidigt, var just den nu förevarande, ehuru denna såsom mera obetydlig undanskymdes af andra större hänsyn, som dikterade utskottets utlåtande, bland annat det, att förslaget ej var framlagdt i norska Stortinget samtidigt som i den svenska Riksdagen.

Det andra tillfället var år 1892, då Kongl. Maj:t i ministeriel konselj fastställt stater för utrikes beskickningarne och då den nu så mycket uppmärksammade reservationen skrefs, rörande denna regeringsåtgärd. Det var utskottet då fullt bekant, att Kongl. Maj:t 1891 förordnat, bland andra, just den nu ifrågavarande juriskandidaten von Ditten att tienstgöra inom utrikesdepartementet. Men att denna fråga ej berördes af oss reservanter, var helt naturligt, ty vi ansågo, att densamma ej påkallade någon särskild uppmärksamhet, då vi ej kunde angifva en form för utnämning till ifrågavarande tienst, som vore fullt förenlig med grundlag. Och då vi erkände nödvändigheten af att äfven norrmän förordnades att tienstgöra i utrikesdepartementet, kunde vi naturligtvis icke framställa någon anmärkning.

Jag skall, som sagdt, ej nu upptaga kammarens tid med att ingå i vidare detaljer af saken, särskildt därför att den synpunkt, som jag anser vara riktig, i reservationen betonats.

Jag skall därför, herr talman, endast hemställa om bifall till det af herr von Friesen framställda yrkande.

Herr Boëthius: Herr talman, mina herrar! Blott några få ord med anledning deraf, att, om jag uppfattade rätt, herr Carlson hade den åsigten, att utskottet skulle yrkat, att 107 paragrafen skulle af Riksdagen användas mot regeringen, och på grund deraf, att herr Höjer ytterligare och ännu tydligare uttalat sig i samma riktning. Det förvånar mig, att så statsrättslärd herrar icke observerat, att konstitutionsutskottet efter 107 paragrafen *icke* gör något yrkande, utan endast en anmälan. Skall det blifva en framställning till Kongl. Maj:t, så måste yrkande derom på grund af denna anmälan göras i kamrarne. Men, säger herr Höjer, redan deri, att utskottet åberopar 107 paragrafen, ligger det, att utskottet vill, att en sådan framställning skall till Kongl. Maj:t aflåtas. Hade utskottet icke åberopat 107 paragrafen, utan endast eljest gjort en hemställan, så hade ingenting varit att säga, menade han. Nu vill jag fästa herr Höjers uppmärksamhet derpå, att utskottet i allmänhet den sista tiden vid alla anmälningar åberopat 107 paragrafen. Så gjorde utskottet till exempel 1892, då det var fråga om den der boken, som kostade 23 kronor 75 öre. Då sade utskottet, att det "funnit följande ärenden vara af beskaffenhet att böra jemlikt 107 paragrafen regeringsformen hos Riksdagen anmälas" et cetera. Jag har i min reservation ytterligare framhållit, att jag blott afsåg en anmälan, då jag säger, att "det kan *ifrågasättas*". Jag har dermed öfverlemnadt, så att säga, saken åt Riksdagen, hvilken sedan har att på grund af anmälningen bilda sig ett omdöme.

Det förekom förr — det är sant — anmälningar utan åberopande af 107 paragrafen. Sådant ansågs då kunna försiggå på grund af ett

Angående
fullbordad
granskning af
de i statsrådet
förda proto-
koll.
(Forts.)

stadgande i den äldre riksdagsordningen, som medgaf utskottet en mera allmän motionsrätt, men detta stadgande föll bort i den nya riksdagsordningen, och man har sedan ansett, att konstitutionsutskottet ej kunde göra andra framställningar i dechargebetänkandet än efter 107 paragrafen. Detta skedde visserligen 1880, då utskottet gjorde en anmälan utan återopande af 107 paragrafen, men denna åtgärd föranledde en mycket häftig strid här i kammaren.

Min åsigt har aldrig varit, att *Riksdagen* nu skulle använda 107 paragrafen, utan min ställning har varit den, att, när jag funnit en olaglig praxis befintlig, denna praxis må för Riksdagen anmälas, hvar-efter Riksdagen har att fatta sitt beslut i ämnet. Och resultatet, hoppas jag, kommer att blifva, att regeringen framställer förslag om nödiga grundlagsändringar, i fall regeringen anser, att ifrågavarande slags utnämningar ej kunna ske i statsrådet.

Herr Höjer: Endast ett par ord! Herr Boëthius synes icke hafva med uppmärksamhet följt mitt anförande. Jag anser honom ej heller hafva varit dertill tvungen, men jag tycker, att man kunde hafva rätt att förutsätta, att han gjort det, då han ingick i bemötande af hvad jag sagt.

Hvad jag sade och hvad jag tänkte, det var, att, när konstitutionsutskottets majoritet, å ena, och de tre värda reservanterna, herrar Waldenström, Boëthius och Liljeholm, å andra sidan, allesammans hafva begagnat de ord, som de användt i *slutet* af sin motivering, man ovilkorligen har *rätt* att tänka, att deras mening vore, att Riksdagen skulle ingå till Kongl. Maj:t med en skrifvelse af det innehåll jag nämnde. Jag vill bedja herr Boëthius ännu en gång genomläsa hvad som står i 107 paragrafen regeringsformen:

“Skulle konstitutionsutskottet anmärka, att statsrådets ledamöter samfäldt eller en eller flera af dem uti deras rådslag om allmänna mått och steg icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oveld, nit, skicklighet och drift sitt förtroende-embete utöfvat, *ege* då utskottet att sådant *tillkännagifva* för Riksdagen, *hvilken, om den finner rikets väl det kräfvat, kan* hos Konungen skriftligen anmäla sin önskan“ et cetera.

Det vore högst märkvärdigt, om de orden kunde uppfattas på annat sätt, än jag sökte göra gällande förra gången jag hade ordet. Men just det, att konstitutionsutskottet formulerat slutet af sin motivering på det sätt, som *det* gjort, och reservanterna på det sätt, som *de* gjort, och det är alldeles samma sätt, just *detta* har varit hufvudskälet för mig att helt och hållet afvisa konstitutionsutskottets olycksaliga betänkande såsom i mina ögon en konstitutionel dumhet från början till slut. Och det är därför, som jag biträder herr von Friesens yrkande.

Herr Boëthius: Om man har den uppfattning, som herr Höjer nu sökt göra gällande, skulle konstitutionsutskottet aldrig kunna jemlikt 107 paragrafen regeringsformen göra en anmälan, såvida utskottet icke vill, att man skall ingå till Kongl. Maj:t med en framställning

sådan som herr Höjer angifvit. Jag håller emellertid fortfarande före, att det förut i mycket mindre betydande mål brukats, att man just på grund af 107 paragrafen gjort anmälan. Man kan alltid sätta i fråga, om ej en lagöfverträdelse är stridande mot rikets sannskyldiga nytta. Men domen blir alltid slutligen Riksdagens.

Angående fullbordad granskning af de i statsrådet förda protokoll.
(Forts.)

Öfverläggningen var härmed afslutad. Kammaren beslöt att med ogillande af de gjorda anmärkningarna lägga den nu föredragna punkten till handlingarna.

§ 8.

Statsutskottets härefter föredragna memorial n:o 66, om anvisande af de i regeringsformens 63 § föreskrifna kreditivsummor, blef af kammaren godkändt.

§ 9.

Vidare föredrogs statsutskottets utlåtande n:o 67, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning och förslag i fråga om djupborrningar i södra Sverige.

Angående utredning och förslag i fråga om djupborrningar i södra Sverige.

I anledning af en inom Första Kammaren af herr *N. Persson* väckt motion, n:o 12, hemställde utskottet i förevarande utlåtande, att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville föranstalta en utredning, huruvida djupborrningar lämpligen böra företagas i södra Skåne samt hvilka kostnader sådana borringar kunna antagas medföra.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Friherre De Geer: Jag skall för närvarande icke ingå i någon sakbehandling af denna fråga, utan endast inskränka mig till att instämma i utskottets förslag, särskildt sedan jag fått upplysning om, att i klämman ingår ett tryckfel, i det att der icke skall stå i "södra Skåne", utan endast "i Skåne", då ju äfven inom andra delar af Skåne än de södra förekomma trakter, der stenkolsförande lager antingen faktiskt hafva anträffats eller möjligen kunna förefinnas.

Helst skulle jag visserligen ha önskat, att uttrycket "i södra Sverige" bibehållits, då ju äfven i södra Halland kolförande lager möjligen kunna förekomma. Men jag föreställer mig, att den utredning, som Kongl. Maj:t kommer att föranstalta, i alla fall skall komma att omfatta äfven södra Halland.

Jag vill slutligen endast uttala den önskan, att man vid denna utredning skall i första rummet taga hänsyn till de geologiska djupborrningar, som dels redan utförts i Danmark och dels efter hvad jag hört ännu pågå derstädes. Ty förhållandena der äro i hög grad analogt med dem i Skåne och kunna dels direkt lemna oss viktiga upplysningar angående Skånes geologi, dels äfven helt säkert ur syn-

Angående
utredning och
förslag i fråga
om djupborr-
ningar i södra
Sverige.
(Forts.)

punkterna både af arbetets anordnande på mest ekonomiska sätt och öfvervinnandet af de tekniska svårigheterna blifva af stort värde för undersökningarne inom vårt land.

Likaså vill jag framhålla betydelsen deraf, att man ur begge dessa synpunkter må taga i öfvervägande, om det icke är lämpligare att utföra endast *en* djupare, men deremot flera grundare borrhningar, då man säkerligen genom ett sådant förfarande skall vinna mera än genom två sådana djupa borrhningar, som här ifrågasatts, på samma gång som kostnaderna härigenom helt säkert skulle kunna reduceras. Jag föreställer mig, att en fullständig utredning äfven på andra grunder skulle kunna nedbringa de stora kostnader, som nu ifrågasättas.

Om sjelfva sakens betydelse ur skilda synpunkter skall jag nu icke uttala mig. Detta torde lämpligare böra ske, då frågan blifvit vidare utredd och föreligger till slutlig behandling.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bengtsson i Bjernalt: Herr talman, mina herrar! Då nu i utskottets betänkande hemställas om en skrifvelse till regeringen angående utredning beträffande djupborrningar i södra Sverige, skall jag be att i frågan få yttra några ord.

Hvad beträffar det tryckfel, som i betänkandet förekommer, har redan den föregående talaren yttrat sig derom. Men då nu landshöfdingen i Hallands län har med sakkunniga biträden på egen bekostnad företagit dylika försöksborrningar i den södra delen af Halland och dervid funnit sådana lager, som kunna föranleda till nyttiga upptäckter, såsom kritlager, mergel och kalklager, hvarjemte det möjligen äfven kan finnas ett kollager der inunder, skulle jag, då en sådan utredning skall företagas, härvidlag ha velat göra ett litet tillägg, nemligen att i klämman efter ordet Skåne måtte inskjutas orden "*och sydligaste delarne af Halland*". Dessa ord ha blifvit tillagda i Första Kammaren, liksom man der äfven uteslöt ordet "södra" framför Skåne.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag med nu angifna ändringar.

Häruti instämde friherre *De Geer* samt herrar *Carlheim Gyllensköld* och *Olsson* i Tyllered.

Herr Ivar Månsson: Herr talman! Med fäst afseende derpå, att Första Kammaren redan har fattat ett beslut i samma rigtning, som den föregående talaren yttrade, skall jag, för att besluten må blifva lika för båda kamrarne, förena mig om detta yrkande.

Klämman skulle då komma att lyda: "Att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville föranställa om utredning, huruvida djupborrningar lämpligen böra företagas i Skåne *och sydligaste delen af Halland*, samt hvilka kostnader sådana borrhningar kunna antagas medföra."

Vidare till anteckning förekom icke. Efter af herr talmannen framställda propositioner biföll kammaren utskottets hemställan med den af herr Bengtsson i Bjernalt föreslagna ändring deri.

§ 10.

Härefter föredrogs och godkändes sammansatta bevilnings- och lagutskottets memorial n:o 2, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut i fråga om utskottets hemställan i utlåtande n:o 1 öfver dels Kongl. Maj:ts proposition om ändrad lydelse af § 38 i kongl. förordningen angående villkoren för försäljning af bränvin och andra brända eller destillerade spirituösa drycker den 24 maj 1895, dels ock väckt motion, åsyftande ändring af samma lagrum.

§ 11.

Till afgörande förelåg vidare lagutskottets memorial n:o 43, med föranledande af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande n:o 30, i anledning af väckta motioner angående ändring i vissa delar af förordningen om kommunalstyrelse på landet.

*Angående
ändring i vissa
delar af för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.*

Punkten 1.

Utskottet hemställde under denna punkt, att kamrarne, hvardera med frånträdande af sitt beslut beträffande § 11 uti ifrågavarande förordning, måtte för sin del antaga följande lydelse af nämnda §.

§ 11.

Röstvärdet skall beräknas efter det en hvar röstegande åsatta fyrktal; dock må ej någon utöfva rösträtt för större antal röster, än som svarar emot *en tiondedel* af kommunens hela fyrktal, eller i något fall för högre röstetal än det, som motsvarar *fem tusen* fyrkar.

Der för deltagande i sådana besvär, som åligga alla, hvilka inom kommunen erlägga kommunalutskylder, annan grund, än den för utgörande af kommunalutskylder i allmänhet gällande, finnes särskildt stadgad, skall röstvärdet vid beslut öfver ärenden, som röra sådana besvär, beräknas efter den särskildt bestämda grunden.

Sedan denna utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr Branting: Visserligen är utskottets nu föredragna hemställan resultatet af en sammanjemkning, och man kan ju väl förstå, att en sammanjemkning mellan Första och Andra Kammarens beslut icke kan aflöpa utan ytterligare eftergifter åt Första Kammarens ståndpunkt. Men jag hemställer ändock, om Andra Kammaren verkligen vill gå med på att, såsom sitt yttersta bud i detta fall, bestämma ett absolut röstmaximum af ända till 5,000 fyrkar, hvilket ju — om jag ej misstager mig — är det röstetal, som svarar mot en stor egendoms-komplex med 50,000 kronors afkastning. Det är ju en rent af imaginär röstbegränsning, som man härigenom söker få införd i lag. Det är ju redan en mycket stor eftergift, om man stadgar en relativ begränsning till blott en tiondedel och en absolut sådan till 1,000 fyrk.

Angående
ändring i vissa
delar af för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)

Skall då Andra Kammaren, utan att ens veta, om Första Kammaren går in på detta från lagutskottet inkomna sammanjemkningsförslag, för sin del godkänna detsamma? Mig förefaller det, som om det under sådana förhållanden vore ett riktigare förfaringssätt att än en gång låta utskottet taga denna sak i öfvervägande och efterse, huruvida icke en annan sammanjemkning skulle kunna åvägbringas, så att man icke behöfver stanna vid en sådan absurditet, som dessa 5,000 fyrkars högsta röstetal utgör.

Jag skall därför, herr talman, i det skick, hvori frågan för närvarande ligger, be att få hemställa om återremiss till lagutskottet.

Friherre von Knorring: Det är ju alldeles naturligt, att det nu framlagda förslaget till sammanjemkning mellan kamrarnes föregående beslut skall väcka missnöje hos många i denna kammare och — vågar jag tillägga — äfven hos flere inom Första Kammaren. Ty hvad beträffar den absoluta begränsningen, så är det rätt — såsom herr Branting antydtt — att ett absolut maximum af 5,000 fyrkars röstetal icke kommer att göra sig gällande i andra kommuner än sådana, der sammanlagda fyrktalet öfverstiger 50,000 fyrkar. I en kommun åter med jemnt 50,000 fyrkar kommer den relativa begränsningen till en tiondedel att verka precis på samma sätt som den absoluta, och i kommuner med mindre än 50,000 fyrkar kommer det relativa maximum af en tiondedel att ensamt göra sig gällande. — Vi af Andra Kammarens ledamöter, hvilka icke velat hafva ett absolut maximum, hafva framställt den önskan, att beträffande bolags rösträtt en större begränsning än till en tiondedel skulle bestämmas; äfven vi från vår sida kunde således hafva anledning tycka, att detta sammanjemkningsförslag går något för långt i eftergift åt Första Kammarens önskningsar. Men, mina herrar, alla sammanjemkningsförslag hafva ju den egenskapen, att, på samma gång, som ingen får allt hvad han önskar, alla dock få något af det de vilja hafva, och så är äfven förhållandet med det nu föreliggande förslaget. Andra Kammaren skulle derigenom uppnå, hvad den allmänt hållit på, eller en relativ begränsning till en tiondedel. Jag vågar därför hemställa, om det icke vore klokt att taga förslaget sådant det nu är. De herrar, som velat införa ett absolut röstmaximum, böra fästa afseende vid, att om de också icke fått igenom den siffra, som de önskat, så har dock *principen* om ett absolut maximum blifvit fastslagen.

Jag tror således, att, om man icke vill drifva denna fråga på det sättet, att man endast begagnar den såsom ett agitationsmedel, utan om man verkligen vill söka uträtta någonting i saken, och då man icke lär kunna förneka, att den relativa begränsningen till en tiondedel kommer att verka ganska mycket, äfven om den icke verkar tillräckligt öfverallt, man bör antaga det nu framställda sammanjemkningsförslaget. Jag tror derjemte, mina herrar, att om vi, som före Första Kammaren behandla detta ärende, nu antaga förslaget, hafva vi också dermed förebyggt, att i den stora debatt, som utan tvifvel kommer att i afton hållas inom sagda kammare, ett visst skäl anföres emot förslagets antagande, som skulle kunna verka mycket. Man skulle nemligen

kunna säga i Första Kammaren: Andra Kammaren tager ju icke detta sammanjemkningsförslag, då den återremitterat detsamma; den är således icke nöjd med det; hvad skall det då tjena till, att *vi* taga det; låtom oss därför afslå alltsammans. Dessutom, om Andra Kammaren nu bifaller förslaget, så lär det ej kunna bestridas, att vi derigenom visat ett tillmötesgående, som är ganska beaktansvärdt, ty hvar och en vet, att det är knappast någon enda fraktion af denna kammare, som icke skulle velat hafva en större inskränkning i den ifrågavarande rösträtten genomförd.

På grund af dessa skäl skall jag, herr talman, be att få yrka bifall till det af utskottet framlagda sammanjemkningsförslaget.

Häruti instämde herrar *Olsson* i Ättersta, *Lindblad*, *Mallmin*, *Erickson* i Bjersby, *Carlsson* i Carlsro, *Nilsson* i Kattleberg, *Bengtsson* i Häradsköp och *Björkman*.

Vidare till anteckning förekom icke. Efter af herr talmannen framställda propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkandena, blef utskottets hemställan bifallen.

Punkterna 2 och 3.

Biföllos jemväl.

§ 12.

Särskilda utskottets slutligen föredragna memorial n:o 2, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande utskottets utlåtande n:o 1 i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga proposition n:o 24 samt vissa inom Riksdagen väckta motioner, lades till handlingarna.

§ 13.

Justerades protokollsutdrag.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *E. A. Lindblad* under två dagar från och med den 4 dennes och herr *J. Hjelmérus* under morgondagen.

§ 15.

Till bordläggning anmäldes följande inkomna ärenden:

konstitutionsutskottets utlåtande n:o 7, i anledning af väckt motion angående ändrad lydelse af §§ 17 och 19 riksdagsordningen;

lagutskottets utlåtande n:o 44, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående minderårigas och

*Angående
ändring i vissa
delar af för-
ordningen om
kommunal-
styrelse på
landet.
(Forts.)*

qvinnors användande till arbete i industriellt yrke, dels ock fyra med föranledande af berörda proposition afgifna motioner; och

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 18, i anledning af herr E. Wavrinskys motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utredning, huru arbetsanvisningen bör ordnas m. m.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,54 e. m.

In fidem
E. Nathorst Böös.